Přítomnost

ROČNÍK IV. V PRAZE 19. KVĚTNA 1927. ČÍSLO 19.

POLITIKA

Ferd. Peroutka:

Několik Masarykových nepřátel.

»... a budí ve mně hněv; psát budu proti nim.« *Shakespeare, »Coriolan«.*

»Ačkoliv to zní podivně: je nutno stále hájiti silné proti slabým; podařené proti nepodařeným; zdravé proti sešlým, ... neboť malost má pro sebe argument velké plodnosti.« *Nietzsche.*

I.

Nebudu se nikdy na někoho zlobiti jen proto, že je konservativcem, ani jím nebudu z toho důvodu opovrhovat. Kdo nahlédl trochu hlouběji do životního dění, nemůže si přáti, aby ve světě rozhodoval jen pud pokrokový, jen touha po změnách. Poněvadž lidé, kteří sami ve své osobě dovedli spojit správnou míru pokrokovosti se správnou mírou konservativnosti, jsou řídkými výjimkami, musíme se spoléhati na tu rovnováhu, která vznikne tím, že pokrokové a konservativní hnutí se budou vzájemně držet v šachu. To jest asi smysl krásného Goetheova výroku: jen celé lidstvo dohromady je pravý člověk. To považuji za nutno povědět dříve, než řeknu, že některým konservativcům je nejlépe jíti s cesty. Nikoliv že jsou konservativci, ale z jiných příčin.

Konservativní tábor pokračuje pilně ve své organisaci a jako další číslo programu počal nyní vydávati týdeník »Frontu«. Tento podnik nedrží se žádné strany zvlášť, nýbrž je to trust a má obstarávati společné zájmy konservativní domácnosti: scházejí se v něm k společnému činění agrárníci, národní demokraté, klerikálové a i jeden muž, který má livrej závodu Jiřího Stříbrného. Tento muž, vlastním jménem Kahánek, je ostatně dokladem, jak dalece pokročilo dorozumění uvnitř konservativního tábora. Není už třeba, aby žurnalista patřil k té či k oné straně: může být prostě přidělen pravé frontě jako celku, a na konec si ho vezme ten, kdo má největší nouzi. Když pan Kahánek vyletěl velkým obloukem z »Českého slova«, šli kolem právě nějací vlivní mužové z pravého tábora. Slyšíce, jak ten muž, ležící na zemi, nadává na Beneše až do třetího kolena, zdvihli ho, oprášili a schovali, řkouce: někdy se může hodit. I uschovali si ho v redakci »Venkova«, čímž si pan Kahánek získal jakési historické postavení jako první socialista, který byl živen na agrární útraty. Když pak nebylo už jinak možno a pan Stříbrný musil si zaříditi vlastní podnik, řeklo si vrchní vedení pravé fronty, že co si člověk v mládí schová, v stáří jakoby našel a povolilo, aby pan Kahánek byl přidělen panu Stříbrnému. A agrárníci nad tím ani nebědovali. Pravý blok vůbec vložil nějaké své úspory do žurnalistů, a tak nyní může »Fronta« uvésti ve svůj prospěch, že v ní proti socialismu píší nikoliv pouze nesocialisté, nýbrž také socialisté, což je svědectví proti socialismu, jaké dvojnásob váží. Když už i socialisté!

Pokud můžeme souditi ze dvou čísel »Fronty«, zdá se býti úkolem tohoto listu, aby to, co v »Národě«, »Večeru« a »Lechu« říkají lidé, jejichž styl zaslouží pětku, skládali zde do lepších a okrasnějších vět muži, kteří si mohou činit nárok na dvojku, pokud se stylu týká. Je možno si živě představit náladu schůzky několika generálů pravice, v níž bylo rozhodnuto vydávati »Frontu«: řekněme si to upřímně, řekl patrně jeden z generálů, ono se o nás povídá, že náš tisk je trochu analfabetský; je naší povinností, pánové, ukázati, že máme také inteligenci. Každá doba má svou konjunkturu, a jestliže někdo dnes začne vydávat nějaký nový list, můžete se vsadit se zavřenýma očima, že to bude list proti Masarykovi a Benešovi. Tady jsme u jádra »Fronty«. Obratní stylisté proti Hradu se hledají! Konservativnost, protisocialismus, vlastenectví — to vše není nic proti žhavé touze, vidět pokoření dvou realistů.

Ve »Frontě« se sešlo několik starých osobních nepřátel Masarykových s několika lidmi, kterým je konec konců jedno, proti komu píší. (To jsou ti, do nichž pravý blok investoval své úspory.) Oba tyto druhy provádějí něco, co je těžko snášet: dávají náramně zřetelně na srozuměnou, že všichni ti, kdož jdou za Masarykem, činí tak pro peníze nebo pro osobní výhody. Je to organisovaný pokus přesvědčit veřejnost, že pro Masaryka a Beneše lze psáti jen za peníze nebo za úsluhy, kdežto pro agrárníky, klerikály a soukromý podnik p. Stříbrného se píše z idealismu; že s Masarykem možno souhlasit jenom za diškreci, kdežto duch Hodžův, Šrámkův a Stříbrného je tak půvabný a tak strhující, že se lidé do něho zamilovávají. Mužík, který vynáší nočník u klerikálů nebo agrárníků, činí tak z přesvědčení; ale Karel Čapek má rád Masaryka, protože potřebuje, aby byl zván do Lán a aby jeho dramata šla lépe na odbyt. Jiří Stříbrný měl to štěstí, že našel duchovního přítele v Kahánkovi, a potulný žurnalista, který svou bludnou pouť zatím přerušil pod klerikální střechou, je muž zásad; ale Hrad je uprostřed strašného duševního osamocení a může být pouze »majitelem Peroutky«. Má-li kdo trochu citlivosti pro duchovní věci a dovede-li si změřiti ten vliv, který může mít na lidi Masaryk, s vlivem ideovým, který vyzařuje z pp. Hodži, Stříbrného a Šrámka, nemohou mu takové řeči připadat jinak než jako tvrzení, že manželství s krásnými ženami se uzavírají pro peníze, kdežto s ošklivými z lásky. Ale tady ovšem vůbec nejde o to, co je pravda, nýbrž o to, co si kdo může dovolit napsat. Žijeme v době roztahující se a organisované drzosti.

Duch člověkův se pozná nikoliv pouze podle toho, co dovede pochopit, ale také podle toho, co pochopit nesvede. Dotýkám se tu na př. onoho ocenění, jehož se dostalo Herbenově sedmdesátce ve »Frontě«.

»Ač platil (Herben) za velikého chytráka,« čteme tam, »nikdy jím nebyl a v popřevratové politice konjunkturální projel svůj politický život na celé čáře... Filosofie, s níž

se Herben dnes spokojuje skromným místečkem ve stínu Kroesů, bývalých svých přátel, pro jejichž šťastnou hvězdu kdysi do krve se zadlužoval, jest jeho plus, ale byla by ještě sympatičtější, kdyby v podzimu svého života prostě mlčel a neodměňoval se za ty drobty vykřikováním čehosi, čeho v prsou nemá a nemůže míti.«

V těchto řádcích jakoby se byl pan redaktor »Fronty« svlékl do nedbalek. Co je to, co Herben vykřikuje, čeho však v prsou nemá a nemůže míti? To jest oddanost k Masarykovi a věrnost k jeho myšlenkám. A proč je usuzováno v novém týdeníku, který podle vlastních slov nemá nic spěšnějšího a důležitějšího na práci, než návrat k Havlíčkovi, že Herben nemůže míti této oddanosti? Jedině proto, že ač se pan redaktor »Fronty« velmi poohlédl, neshledal nikde žádné korýtko, které by bylo před Herbena přistrčeno. V panu redaktorovi »Fronty« se probouzí psycholog: korýtka není, a tedy Herben vykřikuje jen to, co v prsou nemá a nemůže míti. Že by někdo nezávisle na korýtku mohl věřit v některé myšlenky a jít za nimi, to se zdá pronikavému a vyjasněnému duchu redaktora »Fronty« dětinstvím, kterým není třeba se zabývat ani jako domněnkou a jednou z možností. Pan redaktor naopak si praví: je přece naprosto vyloučeno, že by se Herben aspoň nějak nemstil. I dá se do náramného prohlížení Herbenova života, aby našel, co by se aspoň trochu podobalo pomstě. Konečně se mu zdá, že našel zrno: Herben, mluvě o presidentu, užívá slov »profesor Masaryk«. A to je »tichá, tichouninká Herbenova msta«. Pan Horký je skvělý psycholog, a dejte si před ním pozor, neboť dovede prohlédat propasti lidských niter. Uvidí-li jednou několik starých lidí, kteří hrají karty a počítají na krejcary, jak si zvykli, ne na haléře, bude v tom vidět »tichou, tichouninkou pomstu« na republice a skrytý projev příchylnosti k Rakousku. Když se tedy při oslavě Herbenovy sedmdesátky neřeklo všechno, budiž to řečeno nyní, a dr. Herben nechť to přijme jako to nejlepší, co může býti řečeno k jeho cti: ačkoliv se mu nedostalo ani úřádku ani korýtka a ačkoliv byl dokonce přehlédnut i nedávno, když se na znamení zásluh v domácím odboji věšely na prsa některých lidí trety z plechu, Herben věří v Masaryka právě tak, jako v něj věřil dříve, a to z žádného jiného důvodu než z toho, že jde za svým přesvědčením. To ovšem v očích pánů z »Fronty« vyhlíží jako úplná metafysika a nezdravý spiritualismus. Vždyť některým z nich právě to propůjčuje strašnou energii, že korýtka není nebo že se korýtko propadlo. Přátelé, chcete-li někoho dobře poznat, dejte si pozor na to, co nedovede pochopit!

Nemluvili jsme nikdy o těchto věcech, poněvadž do nich nikomu nic není. Ale konec konců můžeme i o tom něco říci: lidé pod hradem si představují, že Masarykovi stoupenci jsou nakládáni do medu a že se na světě nikdo nemá líp než ten, kdo uvěřil v některé Masarykovy myšlenky. Ale budiž otevřeně řečeno: kdyby bylo nemožno míti pro příslušnost k Masarykovu táboru jiné důvody než důvody osobní libosti a sytosti, bylo by Masarykových přátel daleko méně než jich jest. Masarykovo přátelství bývá drsné; na jednu řádku pochvaly přijde u něho deset řádek hany; na osobní ohledy si leckdy vzpomene až druhý den; spotřeba lidí zdá se býti u něho přílišná; dovede býti tvrdý i k nejbližším. Pánové z »Fronty« si hradní idylu představují příliš naivně. Je řada lidí, kteří nemají v osobním poměru k Masarykovi valnou příčinu k vděčnosti. A přece, »Fronto«, div se, tito lidé stojí za ním tak, že se v lidu pod hradem šeptá, že za to dostávají bůh ví kolik měsíčně. Kdyby Machar se dal vésti jenom svými osobními zkušenostmi a měl takovou povahu jako ti, kdož nás dnes chtějí vésti zpět k Havlíčkovi, objevilo by se jeho jméno patrně mezi Borským a Horkým už v prvním čísle »Fronty«. Ale zdá se, že se zde pohybujeme na půdě, která je zcela cizí poutníkům k Havlíčkovi. Oni věří jen v »něco za něco«. Prostá pravda je ta, že většina lidí bojuje dnes za Masaryka z toho důvodu, že ho srovnává s těmi, kdož stojí proti němu, a že si měří rozdíly těch výšek. Bojovat za Masaryka není právě nejpříjemnější práce; řeknu, že je to jedna z nejhorších prací, poněvadž nutí k denním hádkám s hlupáky a lidmi nepoctivými a kořistnými. Nad to není nic protivnějšího. Bohužel, je to práce, která musí býti vykonána, i když je z ní ošklivo.

To, co do druhého čísla »Fronty« napsal proti Masarykovu presidentství p. Borský, zdá se býti vrcholem návratu k Havlíčkovi: autor dává tu na srozuměnou, že všechno, co kdy bylo o Masarykovi v cizině řečeno dobrého, spadá na účet diplomatické zdvořilosti, »neboť předepsaná zdvořilost mezinárodní nezná jiných mužů u moci než schopných . . .«; (patrně už před válkou měl Masaryk evropské jméno proto, že Evropa je zdvořiloučká); hlavy cizích států neodváží se k nám přijeti, neboť jsou v strašném nebezpečí, že je Masaryk přijme v jezdeckých botách a pohostí přednáškou o reformě všeho na světě; pod Masarykovým vlivem tropíme jakási dětinství v Ženevě (neříká se blíže jaká, neboť se asi předpokládá, že je to obecně známo); zůstane-li Masaryk presidentem, nemůžeme od ciziny očekávat nic jiného než nedůvěru, posměch a opovrhování; Masarykovy zásluhy o naše osvobození jsou rovny nule; co se stalo dobrého v revoluci, stalo se proti jeho vůli. A nyní přichází zlatý hřeb: nebude-li Masaryk zvolen presidentem, cizina »přestane dělat vtipy a bon moty na parvenue zevnějšku i vnitřka.«. Poslyšte, pane Borský, tady už ztrácíte právo na ohledy: postavte se vedle toho, proti němuž jste napsal tato slova, a dejte se jakékoliv mezinárodní komisi, byť sebe konservativnější, jen jeden jediný den pozorovat a přenechte jí rozhodnout, kdo asi budí dojem, že jsme národ parvenuů zevnějšku i vnitřka; vsadím hlavu, že se komise vysloví pro vás, a půjdu klidně spát. Jestliže pan Borský může o Masarykovi mluvit s narážkami na parvenuovství, pak už také může pan Borský říci o Masarykovi, že je floutek, a vosková figurina z kadeřnického závodu může vytýkat kolemjdoucímu živému člověku, že vypadá ztrnule a neživě.

Nechci se dopustit té nespravedlnosti, abych pana Borského nebo pana Dyka kladl na roveň těm některým potulným žurnalistům, kteří po jeho boku píší do »Fronty« pravý opak toho, co by psali jinam, kdyby se jich byl ujal někdo jiný. Pan Borský má už od let docela pevné a určité přesvědčení, které je dnes takové, jako bylo před válkou. Přes hněv, který proti němu mám, musím říci, že není třtina větrem se klátící a že se drží svých myšlenek s věrností, jež musí býti uznána. Kde někteří jeho kolegové jsou pouzí sluhové, on má nárok na titul osobnosti. To, co napsal o Masarykovi, má ovšem původ v slabých, nikoli v silných stránkách jeho osobnosti. Cestu od vyslance v Římě k redaktoru »Národní Politiky« nikdo nemůže považovat

za vzestup. Pan Borský prodělal tuto cestu, a domnívá se, že ho na ni svrhl Masaryk a Beneš. V jeho nenávisti k Masarykovi je odtud něco nezdravého. Obávám se, že se z ní roznemůže, neboť nabyla škodlivé intensity. Je to nezdravý oheň. Pan Borský je přesvědčen, že jiní sedí na místech, jež by patřila jemu, a proto má jeho život zahořklý ráz. Napsal jsem zde nedávno, že některým státoprávním pokrokářům zatočila se hlava nad tím, že dobře prorokovali, a že nyní s hejsky tropí hlouposti. Pan Dyk se domnívá, že tím mířím na něho. Ne. Mohu teď říci, že jsem tím myslil hlavně pana Borského.

Z toho, co nám pan Borský vykládá, jak se bude cizina dívat na opětnou volbu Masaryka presidentem, mohlo by se zdáti, že pan Borský je důvěrníkem a miláčkem evropské diplomacie a že Poincaré a Baldwin vždycky mu přijedou povědět, když dostanou nápad nebo když si o něčem utvoří úsudek. Neboť pan Borský je dokonale informován o tom, co si myslí »diplomaté mezi sebou«. (To je jeho výraz.) Skutečnost jest však nad očekávání skromná: diplomaté mezi sebou, to je pan Borský někde v baru s nějakým atašém od pražského vyslanectví, pravděpodobně s nějakým hloupým, je-li pravda vše, co pan Borský z jeho řečí prozrazuje. Poněvadž se však onen atašé pravděpodobně zdobí monoklem (je jakási souvislost mezi monoklem a narážkami na Masarykovo parvenuovství), je pochopitelno, že to zvyšuje jeho autoritu v očích pana Borského, a naše česká polovina »diplomatů mezi sebou« pokládá popůlnoční řeči svého kolegy za kolektivní hlas evropské diplomacie, nikterak nedbajíc obecné zkušenosti, že nikde nelenoší tolik pošetilých a bezduchých hejsků jako na podřízených místech v diplomatické službě. Co si pan Borský se svým přítelem v baru povídal nebo nepovídal, vymyká se ovšem kontrole. Ale kontrolovati je možno ony úsudky evropských politiků o našem státě, které se přímo nedotýkaly Masaryka. Je tomu právě šest let, co jsem vedl s p. Borským veselou polemiku o československý imperialismus, který nám p. Borský tehdy doporučoval jako jediný lék. Vzpomínám toho pouze proto, abych řekl, že bála-li se cizina čeho u nás, tedy hlavně toho, aby v této zemi a v ostatních malých státech střední Evropy nenabyl převahy duch příbuzný duchu p. Borského. Kdykoliv evropská diplomacie mluvila o Československu, vždy vyslovila přání, abychom se uvarovali imperialismu, militarismu a šovinismu, který by celou střední Evropu ponořil v atmosféru Balkánu. Cizina se na nás dívala nedůvěřivě, poněvadž se bála, že snad budeme brát vážně to, co p. Borský psal do »Národní politiky«. Pan Borský neměl malé plány ani malá ústa: chtěl, abychom si vzali příklad z Polska a využili bezmocnosti některých okolních států k tomu, abychom jim vzali ten nebo onen kus území, který by se nám snad mohl hodit. Neboť jedině takto, říkal tehdy, jedná normální národ. Bylo by dnes velmi bolestno, kdybychom za změněné situace musili ty uloupené kousky jeden za druhým s omluvami vracet. Pan Borský si zakládal ještě na jiné koncepci: naši legionáři se prý neměli z Sibiře vracet, nýbrž měli tam zůstat a obsadit pro nás kus země, abychom měli také nějakou kolonii. Tato koncepce měla dvě podstatné chyby: 1. že se p. Borský o ni nedohodl s legionáři, kteří chtěli domů, 2. že by se, jak dnes přece už jasně vidíme, nebyl žádný z nich vrátil živ. Muž, který svými nápady měl chanci státi se postrachem evropské diplomacie (v tom případě ovšem, že by o nich byla něco zvěděla), neměl by se nyní vydávat za jejího tlumočníka.

J. E. Šrom (Moskva):

Tři Iványči.

I.

Stručná studie o »Muži v pozadí«,*) která snažila se vyložiti pronikavý, plánovitý, všestranný vzestup Stalinovy osobnosti za posledních dvou, tří let, nutí k přirozenému pokračování. Stalin přece nežije v prázdném prostoru, není jedinou osobností, která by v sovětském Rusku naprosto samostatně a o všem rozhodovala. Není přece možno, aby ve státě, v němž slovo »kollektiv« je denně několikrát ve všech ústech, najednou z čista jasna, po nejsilnější osobnosti sovětské revoluce, jakou byl beze sporu Lenin a již se velmi blížil předchůdce Kalininův v předsednictví Ústředního Výkonného Výboru, celkem málo známý Sverdlov, přišel k diktátorské a absolutistické takřka moci člověk vysokých sice kvalit rozumových, revolučních a organisačních, avšak přec jen vynořující se odkudsi z neznáma, a aby samojediný uchvátil všechno rozhodování pro sebe. Moc Stalinova není však mocí jakéhosi osamoceného jednotlivce, sedícího na komunistickém trůně, nespočívá také výhradně v individuelních vlastnostech jeho, nýbrž právě v nesmírně obratném manevrování pojmem kolektivity. Pozůstává dále v tom, že Stalin dovedl během krátké doby od smrti Leninovy obklopiti se skupinou silných jednotlivců, kteří stojí na nejvyšších místech sovětské vlády a veřejnosti, a že zavčas dovedl odhadnouti, jak právě ona a nikoliv skupina Trockij-Zinověv-Kameněv bude nejspolehlivější základnou.

Prazvláštní náhodou i tato skupina je tříčlenná a náhodou ještě prazvláštnější neměla za otce příslušníky národnosti židovské a nápadných jmen jako Bronstein, Apfelbaum a Rosenfeld, jichž syny jsou právě Trockij, Zinověv a Kameněv, nýbrž otci této skupiny byli výhradně čistokrevní Rusové a skuteční ruští Ivanové. Nemáme zde na mysli nikoho jiného než Nikolaje »Iványče« B u c h a r i n a, Michajla »Iványče« K a l i n i n a a Alexeje »Iványče« R y k o v a. Řekl-li Masaryk, že Lenin je normální ruský typ, platí to o těchto třech měrou nejplnější.

Bucharin je veledůležitý činitel v Třetí Internacionále, hlavní teoretik komunismu v komunistické straně ruské, první spolubojovník Stalinův a špička jeho kopí v nedávných vítězných srážkách s oposicí, chefredaktor hlavního orgánu komunistické strany »Pravdy« — Kalinin je předseda Ústředního Výkonného Výboru SSSR a tudíž vlastně podle ústavy nejvyšší osobnost v sovětském státě — a Rykov je první nástupce Leninův v jeho úřadě předsedy výkonné vlády sovětské, totiž Sovětu lidových komisařů. Tedy vesměs lidé na vrcholcích, lidé vynesení revolucí a svými speciálními vlastnostmi.

Je nepopíratelno, že Bucharin, Kalinin, Rykov jsou dnes v první řadě mezi těmi, kdož řídí osudy sovětské říše. Oni jsou dnes jednotné mysli s praktickou politikou Stalinovou, jsou výkonnými orgány této politiky

*) V loňském ročníku »Přítomnosti«.

jak v Internacionále, ve straně, ve státě, tak i na foru mezinárodním, oni ji z největší části spoluurčují a jsou tím rozšířeným stupněm, o který se opírá Stalinova osobnost, oni jsou nosnou plochou, z níž pak roznášejí se promyšlené, propracované politické směrnice Stalinovy směrem dolů, k dalším osobnostem sovětské vlády a nižším orgánům sovětským, aby odtud přešly na konec do veřejného mínění. Dnes je již jisto, že vláda v tomto státě, vláda organisované menšiny, se vskutku opírá o většinu, a že projevy nespokojenosti, jichž jsme zde občas svědky, nejsou již nespokojeností se sovětským režimem jako takovým, nýbrž spíše symptomy anarchistických nálad, přirozených v ruském prostředí odedávna. Ovšem bylo by možno široce debatovati o tom, j a k ý m způsobem tato většina byla získána a j a k ý m je udržována. Ale to je již věcí jiného druhu.

Musíme zdůrazniti, že přítomnost Bucharina, Kalinina a Rykova na nejvyšších místech v sovětském státě a takřka absolutní odstavení Trockého, Zinověva a Kameněva nelze považovati za nějaký symptom antisemitismu nebo z e s í l e n é h o antisemitismu. Stejně tak ovšem nemíníme říkati a tvrditi, že tři »Ivanyči« v čele sovětských rozhodujících kruhů znamenají již naprostou a úplnou desemitisaci těchto kruhů. Tito tři lidé nesedí na svých místech v důsledku nějaké protižidovské kampaně, neboť na druhé straně i za jejich rozhodujícího postavení je v Rusku na místech velmi význačných přec jen ještě mnoho židů. Bucharin, Kalinin, Rykov rozhodně netvoří předvoj pokřikujících slabochů, kteří volají »bijte židy!« jedině proto, že sami jsou na konkurenční boj s nimi slabí a uvnitř dokonce i sobě vědomi jisté převahy židovského živlu, jemuž — pravda — revoluce dala takřka všechno, kdežto carismus mu před tím po staletí takřka všechno odpíral. Také ovšem nelze tvrditi, že tito tři lidé dosáhli nejvyšší moci ve státě snad jen tím, že sami jsou filosemité. Kalinin sice pronesl nedávno na sjezdě židovských zemědělských kolonisátorů velkou řeč, která jasně brala v ochranu toto nejubožejší obyvatelstvo Ukrajiny a Bělorusi, ale Kalinin již několikráte promluvil na ochranu Uzbeků, Kirgizů, Jakutů, Tatarů, Arménů, Čuvašů atd. — zkrátka všech malých a slabých národností Ruska. Nelze tedy jen tak lehce imputovati mu filosemitismus, přislíbí-li vládní pomoc — ostatně o víc než o slib se nejednalo — příslušníkům kmene, který na sovětském území žije aspoň ve množství 2.7 milionů. Bucharin ohnivě se postavil proti antisemitismu, ale stejně ohnivě se obrací proti židovským nepmanům tam, kde činnost jejich poškozuje zájmy sovětské veřejnosti. A Rykov je stejně málo filosemita, myslíme-li pod tímto pojmem nějaké bezdůvodné sympatie, jímž dáván je průchod poskytováním neobyčejných a nezasloužených výhod židům.

Ani běžné zásady politické a taktické nehrály při vzestupu Bucharina, Kalinina a Rykova roli jen samy o sobě. Je dobře známo, že byl čas, kdy Bucharin byl velmi vehementně potírán Leninem pro své levičáctví a bouřlivácký radikalismus. Nezasvěcený pozorovatel dávno by býval z toho usuzoval, že je nutno udělati kříž nad další revoluční karierou Bucharinovou, zvlášť když tento později vystoupil dokonce s heslem obráceným k sovětskému rolnictvu a volajícím »obohacujme se«. A přece se tak nestalo! — Je stejně dobře známo, že ještě nedávno, totiž na začátku roku 1925, když v boji s opozičními proudy jednalo se zatím pouze o Trockého, varoval Kalinin před tím, aby Trockij byl úplně odstavován a odůvodňoval to proti Zinověvovi, Kameněvovi a částečně i proti Stalinovi jako dobrý hospodář poukazem, že popularita Trockého je kapitál, nastřádaný revolucí a že by tedy bylo nerozumné ledabyle jej rozmetati do všech koutů sovětských stepí. A přece tenkrát nikomu ani nenapadlo poohlédnouti se po nějakém novém předsedovi Ústředního Výkonného Výboru! — A stejně tak Rykov nebyl ve svých politických, hospodářských a taktických zásadách vždy týchž názorů jako nyní a zejména v době listopadového převratu 1917 byl dosti vzdálen taktickým názorům Leninovým i Stalinovým. A přece se stal přímým nástupcem Lenina v předsednictví výkonné moci sovětské.

Samostatně nerozhodovaly při vzestupu těchto tří »Ivanyčů« ani pouhé osobní schopnosti, vzdělanost, organisační talent, obratnost, nadání. Mezi sovětskými činiteli nalezneme velkou řadu lidí, kteří intelektuálně nestojí daleko za nimi. Oposice měla na příklad přímý nadbytek otevřených hlav, neboť Trockij, Pjatakov, Rakovskij, Preobraženskij, Radek, Sokolnikov zajisté nejsou tuctoví lidé.

Co tedy zde vlastně rozhodovalo? Co vyneslo tak vysoko Nikolaje Ivánoviče, Michajla Ivánoviče a Alexeje Ivánoviče?

Rozhodovalo tu jakési jemné seskupení jejich osobních vlastností, způsob tvoření jejich zásad a uplatňování jich, úspěch v boji proti zásadám cizím, všeobecný rozhled vnitřní a mezinárodní, celková užitečnost každého z nich pro sovětský celek, jakýsi přirozený výběr, v němž roli hrál i politický oportunismus i včasná radikálnost, konjunkturální účelnost a věcná připravenost ve chvíli, kdy boj o moc se rozhoduje, Bucharinova dovednost v analyse stejně jako schopnost Kalininova a Rykovova v syntese, rychlá orientace věcná i osobní, populárnost ve straně, revoluční minulost i víra v revoluční budoucnost, houževnatost i odvaha, střízlivost i enthusiasmus — zkrátka celé množství vlastností a situací, jaké se vyskytuje tam, kde nastupuje nějaký velký přelom.

Stalin je dnes nesporně první a mezi těmito třemi první mezi rovnými. I když, objektivně odhadnuto, stojí svými vlastnostmi a vahou svého rozhodování daleko před zmíněnou trojicí, o niž se dnes plně opírá, přec jen byl by mnohem méně, kdyby kdokoliv z těchto tří »Ivanyčů« odnesen byl jinam, k nějaké kombinaci nestalinovské. Stalin je si toho znamenitě vědom a již v tom je jeho velké plus. Nechce všechno pro sebe, dovede odměňovati spoluvládce. Stalinovi záleží na tom, aby trojice »Ivanyčů« co do vnějšku byla mu rovna, aby žádný její člen neměl ani pocit, že snad stojí níže Stalina. Jinak řečeno, Stalin je vůdcem, který chce, aby vůdci byli také jiní, on však, aby tyto vůdce sám tvořil. Vytváří tedy fiktivní, nikoliv faktickou vůdcovskou a revoluční revnocennost. Staví své druhy do popředí nehlučně, každý však ví, že on je tam staví, ač nikdo to otevřeně neříká. Nosností a pevností svých tří nejbližších společníků je Stalin při tom pojištěn zase proti jakémukoliv náhlému otřesu svého vlivu a své rozhodující moci. Naopak zase tři Ivanyčové nacházejí ve Stalinovi silnou páteř, zdroj intuice a iniciativy, sílu odpovědnosti, odvahu a revoluční jadrnost, hraničící někdy s hrubostí člověka, který dovede bojovati o moc.

R. N. Coudenhove-Kalergi:

Možnosti války.

Mnohé se v roce 1926 zlepšilo, mnohé zhoršilo. Locarno bylo korunováno vstupem Německa do Společnosti Národů; napětí mezi Německem a Francií povolilo; mosulská otázka je rozřešena. Za to však vzrostlo napětí mezi Francií a Italií, a jaderská rána Evropy, která už se začala zacelovati, je znovu otevřena a krvácí. Ve východní Evropě se nic nevyjasnilo: situace tam je stále zmatena, nebezpečí války nezmizelo. A zatím vítězí v Číně Rusko nad Evropou, Japonskem, Amerikou.

V době, kdy západní Evropa se uklidňuje, zůstává východní Evropa politickým a hospodářským bojištěm. Tento sud prachu je spojen doutnáky spojeneckých smluv s Evropou: každý výbuch na východě hrozí tedy požárem celé Evropy.

Ce dělá Evropa? Hoví si na vavřínech locarnských a staví se, jakoby neviděla východo-evropského nebezpečí, aby nebyla rušena v pozorování sama sebe. Popírá nebezpečí, aby se jím nemusela zabývat. A přece jen rozhodnost a velkorysost evropských mocností může zabránit hrozící válce. Poloviční opatření už nedostačí. Problémy je nutno rozpoznati v jejich celistvosti a chopiti se jich bez předsudků. Tak jako byl rozřešen velkoryse rýnský problém Locarnem, tak je nyní nutno postupně zkoumati a odklizovati ostatní evropská válečná nebezpečí.

Italské nebezpečí.

Italská otázka znepokojuje Evropu od té doby, co exponent italského imperialismu je zároveň diktátorem. Sama tato skutečnost znepokojuje všechny sousedy. Nikdo neví, chce-li Mussolini válku či mír; nikdo neví, kam ho povedou jeho slova nebo činy případně také proti jeho vůli; nikdo neví, co se může státi, kdyby došlo k atentátu na něho.

Tato nejistota vedla k francouzskému postupu na Riviéře. Na Adrii mohou jednoho dne spustiti samy sebou pušky a děla — a nikdo jich pak už nezadrží. Přátelská smlouva s Albánií je signálem: zítra může zavraždění nějakého italského důstojníka v Albánii vésti k obsazení této země a k válce.

Konstatování nebezpečí nestačí. Evropa musí myslit, jak by je odvrátila. Pokud jsou příčiny tohoto nebezpečí v ústavě Italie a v politice jejího vůdce, nemůže Evropa proti nim nic dělat, leda garanční dohodou co možná největšího množství evropských států, které se vzájemně a podle možnosti společně s Italií zaručí, že bez podmínky si přispějí ku pomoci proti každému útoku. Neboť skutečnost, že došlo k ženevským protokolům a k ujednání locarnských smluv, sama dokazuje, že Společnost Národů se sama pokládá za nedostatečnou pro takovou záruku.

Bude-li Italie věděti, že obsazení Albanie by znamenalo vyhlášení války celé Evropě, pak od takového kroku upustí; dokud myslí, že při tomto obsazení by se potkala jen s odporem Jugoslavie, odvážila by se pravděpodobně tohoto kroku. Neboť pravděpodobnost italské války vzrůstá nebo zmenšuje se poměrně s pravděpodobností italského vítězství. Tato negativní politika zajišťovací je však neplodnou a nedostatečnou. Je třeba ji doplniti positivní politikou spravedlnosti, která vyhoví oprávněným požadavkům italského národa.

V pozadí za nynějšími náhodnými formami italského imperialismu je skutečné bezpráví, které utrpěla Italie při ujednání míru od svých spojenců; tento národ, který ze všech dohodových mocností má nejméně kolonií a pro své silně vzrůstající obyvatelstvo jich nejvíce potřebuje, vyšel na prázdno při rozdělování koloniálních mandátů. Teprve po dlouhých jednáních dostala od Anglie pruh země — zemi Juba — kdežto Anglie a Francie převzaly bohaté německé kolonie a mimo to rozdělily mezi sebe severní část arabského světa. Toto zřejmé bezpráví, které časově se sešlo s uzavřením Spojených států před přílivem italských vystěhovalců, vzbudilo ve veřejném italském mínění pocit, že je nutno nějakým způsobem dostat kolonie a připravit se na boj o tuto koloniální říši. Tomuto nebezpečí a této náladě, která je z části podkladem italského imperialismu, může Evropa zabránit, vyhoví-li Italii v tomto bodě, ve kterém jsou její požadavky spravedlivé.

Stalo by se tak nejdříve přidělením koloniálního mandátu Italii za cenu ujednání garanční dohody pro Evropu a Afriku po vzoru locarnských smluv. V úvahu by přicházel předem mandát syrský, který je pro Francii břemenem a pro Italii byl by ziskem. Kdyby Francie se mohla odhodlati postoupit tento mandát Italii za náhradu všech svých výloh a za garanční smlouvu evropsko-africkou — pak je mír na středozemním moři zajištěn. Italská pracovní síla by mohla proměnit Syrii, kdysi nejhustěji obydlenou zemi antického světa, opět v zemi kulturní.

Ale ani toto řešení nezasahuje jádro problému, které vězí v tom, že Evropa je rozdělena na dvě poloviny, z nichž západní má přebytek a východní nedostatek kolonií. Už v tom je také nebezpečí války, jestliže koloniální mocnosti se nepostarají včas o zájem celé Evropy tím, že by zaručily rovné postavení všech Evropanů po stránce osobní i hospodářské ve svých koloniích, zejména v Africe. Provedení této zásady by zatlačilo do pozadí otázku koloniálního majetku a umožnilo by pozdvižení veliké africké kolonie hospodářskými a organisačními silami evropskými.

Kolonální mocnosti samy by měly z tohoto vývoje největší prospěch, poněvadž hodnota jejich kolonií by rychle rostla, a tím také by se vrátil blahobyt, zničený válkou. Evropské mocnosti, které nemají kolonií, nebo jen malé, zejména Německo, Italie, Československo a Polsko, měly by možnost dováženi z těchto tropických držav evropských suroviny pro svůj průmysl a usaditi v nich z části své přespočetné obyvatelstvo. Zároveň by byla tato koloniální spolupráce silným pojítkem evropské jednoty, kdežto dnešní stav vytváří trhlinu mezi západní a východní Evropou.

Besarabie.

Mezi Ruskem a Rumunskem je klid zbraní, ale zároveň válka: Rusko se zdráhá uznati Dněstr za svou hranici, pokládá Besarabii za obsazené území a odmítá diplomatické styky s Rumunskem. Mírová jednání, která byla mezi oběma státy zahájena ve Vídni, se rozbila. Rumunsko nemůže pomýšlet na odzbrojení, dokud jeho východní hranice je frontou, do které Rusko každého dne může vpadnout bez prohlášení války.

K tomu přistupuje spor o následnictví trůnu v Rumunsku. Povede-li tento spor k občanské válce, mělo by Rusko nejlepší příležitost dobýti zpět svou ztracenou provincii. Stanovisko velmocí v tomto případě by nebylo jednotné a jisté; Polsko by bylo smlouvou zavázáno vypovědět Rusku válku: od rusko-polské války je pouze krok k německo-polské a od té k německo-francouzské — přes přátelské projevy na západě. Tato situace bude stále stejná, nezasáhne-li Evropa rozhodně.

Cesta by byla tato:

1. Tři nebo čtyři evropské velmoci se spojí, aby se společně ujaly rusko-rumunského míru.

2. Oznámí toto své rozhodnutí Rumunsku, zaručí mu na dobu jednání hranici na Dněstru a pohrozí mu, kdyby toto zprostředkování odmítlo, neutralitou při případném ruském vpádu.

3. Přijme-li Rumunsko toto zprostředkování bez podmínky, zahájí mocnosti jednání s Ruskem. Odmítne-li Rusko toto zprostředkování, prohlásí mocnosti, že bez podmínky uznávají a zaručují Rumunsku hranici na Dněstru pro případ ruského vpádu.

4. Přijme-li Rusko toto zprostředkování, budou s ním mocnosti jednati na tomto podkladě: a) hlasování lidu; b) rozdělení Besarabie podle hranic v r. 1818; c) odstoupení Besarabie Rumunsku za úplné nebo částečné škrtnutí ruských dluhů.

V každém případě je jak pro Rusko tak pro Rumunsko snazší ukázati se povolným vůči evropským velmocem, než vůči sobě navzájem. Předpokladem této intervence je však mezinárodní solidarita evropských velmocí: tuto solidaritu je nutno vytvořiti co možná nejdříve, aby se včas zabránilo tomuto nebezpečí války.

Vilno a Gdansko.

Mezi Polskem a Litvou není mír, nýbrž klid zbraní. Diplomatické styky jsou přerušeny a Litva nikdy neuznala polské hranice. Pokládá Vilno, které je v moci polské, za své historické a skutečné hlavní město. Čeká jen na okamžik, kdy mezinárodní situace by jí umožnila dobýti ho zpět. Tato skutečnost znamená stálé nebezpečí války ve východní Evropě. Jak je vážné, ukázala rusko-litevská smlouva, která byla namířena jasně proti Polsku.

I když Litva se obrací dnes proti této smlouvě a proti Rusku, musí se na konec rozhodnout mezi Polskem a Ruskem: nemůže trvale býti znepřátelena s oběma. Buď bude spojencem Ruska proti Polsku — vpadní branou Ruska do Evropy — nebo musí se nějak připojit nebo přiklonit k Polsku. Zde je zároveň dána možnost zhojiti jinou evropskou ránu, kterou každý reálný politik musí uznat: otázku gdanského koridoru.

Od doby Locarna veškeré veřejné mínění německé bez rozdílu stran se soustředilo na tuto otázku, která brání každému německo-polskému dorozumění a tím nepřímo i německo-francouzskému dorozumění. Na druhé straně žádnému polskému politikovi nelze pomýšlet na vrácení koridoru bez stejně hodnotné náhrady na jiné straně. S hlediska polského je koridor hrdlem, bez něhož Polsko nemůže dýchat a žít; s hlediska německého je nožem, který rozřízl německé tělo na dvě části.

Rozřešení otázky k spokojenosti obou stran je možné, jak se zdá, jen v souvislosti s otázkou litevskou a to tímto směrem:

1. Polsko a Litva obnoví reální unii, která mezi nimi byla řadu století. V hranicích veliké Polsky, která tak se 30,000.000 obyvatelů se stane velmocí, dostane Litva samosprávu po vzoru irského svobodného státu. 2. Litva dostane zpět Vilno při vzájemné záruce práv menšin. 3. Veliké Polsko, které tímto způsobem nejen zvýší silně svou moc, nýbrž dostane také zajištěný východ k moři (Memel), vrátí Německu jako kompensaci gdanský koridor. 4. Německo zřídí v Gdansku svobodný přístav pro Polsko (po vzoru československého přístavu v Hamburku), přistoupí ke franko-polskému spolku jako rovnocenný člen a zajistí tak polskou východní hranici společně s Francií proti každému útoku. Francouzsko-německo-polský spolek, k němuž automaticky by náleželo Československo, je skutečným základem Panevropy. 5. Rusko dostane za uznání této nové úpravy svobodný přístav v nezamrzající části Baltického moře (Libavu).

Při této úpravě by všechny strany získaly a žádná neztratila; tato úprava ukazuje, že i tyto otázky lze řešiti při dobré vůli a že není při tom třeba nahražovati staré bezpráví novým.

Odzbrojení.

Dokud nejsou tyto otázky nějakým způsobem upraveny, zůstává evropský mír vratkým a není možnosti pro odzbrojení. Při nejistotě politické situace ve východní Evropě by bylo odzbrojení sebevraždou pro Polsko a Rumunsko. Mohou mysliti na odzbrojení jen tehdy, zaručí-li celá Evropa nebo aspoň její velmoci bezpečnost jejich hranic. To se může státi jen potom, když budou otázky hranic definitivně upraveny.

Teprve pak může Evropa převzít ochranu těchto hranic; nejlépe v dohodě s Ruskem na základě východního Locarna; jen tehdy, kdyby tato jednání, která by mohla vésti ke vzájemnému odzbrojení Ruska i Evropy, se rozbila, musila by Evropa tyto hranice zaručit jen se své strany. I touto cestou by mohla Evropa zajistit svůj mír a odzbrojiti v největším rozsahu. Nebot pro jednotnou Evropu není nebezpečí války s ruské strany — toto nebezpečí je pouze pro osamocené východoevropské střední a malé státy.

Nebot ve válce budoucnosti nebude míti počet vojáků než velmi nepatrnou úlohu proti technické převaze. Proto ruská útočná válka proti spojeným státům evropským by byla právě tak beznadějná a nemožná, jako mexická útočná válka proti Spojeným státům severoamerickým. Kdyby Spojené státy severoamerické nebyly spojeny, pak jižní státy Texas, Nové Mexiko, Arizona, Kalifornie jednotlivě a osamoceny by byly ohroženy mexickým nebezpečím a nuceny vydržovati na svou ochranu veliké armády — stejně jako dnes Finsko, baltické státy, Polsko a Rumunsko na ochranu před ruským nebezpečím. Skutečnost sjednocení severní Ameriky zajišťuje tyto pohraniční státy tak, že armáda Spojených států je dnes menší než rumunská a činí pouze polovinu armády polské.

To ukazuje, do jaké míry spojení je náhradou za ozbrojení a do jaké míry by Evropa mohla odzbrojit, kdyby se spojila. Toto zbrojení, které provádí Evropa proto, že se nechce spojit, je největším přepychem, který národové si vůbec mohou dovolit: je proto zcela pochopitelné, když Amerika při tomto nesmyslném a neproduktivním plýtvání nemá chuti vyjíti vstříc takovým marnotratníkům v otázce dluhů. Kruh, který obepíná otázku amerických dluhů, evropského odzbrojení, ruského nebezpečí a národní bezpečnosti se tedy uzavírá požadavkem Panevropy. *(Přeloženo z časopisu »Panevropa«.)*

ŽIVOT A INSTITUCE

Pavel Eisner:

Kapitola o česko-německém soužití.

Je nutné. Chtěla je příroda, a vůle přírody byla dotvrzena vůlí lidskou, když se po převratu určovaly hranice tohoto státu.

Tou přírodou nemyslím jen stálé zeměpisné podmínky. Myslím také řadu vlastností, o které se československí Němci dělí s Čechy a které je liší od Němců z říše. Jsou to vlastnosti positivní i méně positivní: neprušáckost, nepedantičnost, realismus, smysl pro drobné radosti života, nenakaženost tím hloupoučce seriosním chvatem, který z Berlína udělal výrobní mašinu a z individua její mazadlo; nedostatek velkých koncepcí, malou vytrvalost, náhlý žár, z něhož je za chvíli jen popel a kocovina. Společná je také hmotná kultura do posledních životních návyků, a věřte mi, že konfese vepřová, knedlíková a prazdrojská má hlubší důsledky než mnohá jiná.

Od soužití daného příkazem přírody i zákona k soužití pociťovanému jako positivní akt radostné vůle na obou stranách mohl by býti jen krok. Trval poněkud dlouho. Stala se v prvních letech republiky opatření, která, byvše míněna politicky, nebyla psychologická a proto ani politická. Nevyužilo se s dostatek dědictví Wolfova a Schönererova v německé části Čech, dědictví v podobě nedůvěry a odporu vůči Rakousku.

Nevidělo se, že Němci v republice nejsou zrovna příliš truchlícími pozůstalými po Cislajtanii a Translajtanii.

Přeceňovalo se také všeněmectví. Kdyby se otevřely archivy ministerstva obchodu, užasl by mnohý: kdo nejvíce naléhal na krajní využití hospodářských ustanovení versaillské smlouvy, byl průmysl ze severních Čech. Kdo nejhorlivěji upozorňoval na možnosti dané německým debaklem, kdo nejbarvitěji maloval nebezpečí hospodářského zotavení Německa, byl opět průmysl ze severních Čech. Kdo chtěl celní ochranu, která by jako čínská zeď dělila od republiky všechno, co je za Chebem, Podmokly, Hrádkem, Polubným, byl opět německý průmysl ze severních Čech. Továrník v Liberci, Aši, Šluknově, Jablonci a Trutnově věděl příliš dobře, že vytoužené splynutí s říší stálo by ho vilu, auto a snad i kalhoty. Věděl, že by mu pak nepomohl ani Bismarck, který v kyrasu a s přílbou na hlavě visel možná nad jeho psacím stolem.

Příliš se v Praze věřilo šriftlajterským zdoroslavíčkům, v nekratochvilných háječcích Abwehrů a Trutzwehrů postaveným. Ale to jsou dnes retrospektivy. Praktické soužití Čechů a Němců počíná se dnes všude a ve všem uskutečňovat. Jde o to, jak urychliti úplné uskutečnění.

Mnoho se čekalo a čeká od součinnosti k u l t u r n í. Pokud se tím míní umění a především literatura, přeceňuje se tu praktický vliv. Nezapomínejme ostatně, že jednou ze tří internacionál, jež za světové války tak velkolepě selhaly, byla internacionála ducha. Zcela na rozdíl od západní Evropy přeceňuje se u nás význam umění pro veřejný život vůbec. Je to historicky vysvětlitelné — národ obrodil se literaturou —, ale nesprávné. Je tím žalostně nakažena i zahraniční propaganda. Jediný pražský Redfern, Worth či Paquin byl by republice více platen než naše vývozní hudební festivaly, nechť to zní sebe rouhavěji. Ale to sem nepatří.

Počátky skutečně účinného soužití přišly odjinud než z oblasti duchovní. Přišly ze zájmového souručenství hospodářských skupin a politických stran. Zde bude se pokračovati. Po agrárnících přijdou socialisté. Průmyslníci obou národností rozumějí si již dávno. Splynutí teplického Hauptverbandu s Ústředním svazem průmyslníků znamená jen formální sankci staré již prakse. Půjde se ještě dále. Jsme teprv na začátku tohoto procesu.

Tedy: skutečnému soužití česko-německému daly první rozhodující impulsy poznané potřeby hospodářské a stranicky-zájmové. Nutností donucen provede člověk ještě nejspíše něco rozumného. To je však tema pro odborníky hospodářské a politické. Vraťme se k jevům česko-německého soužití v ostatních oborech.

Náprava a pokrok znatelny jsou všude. Zmizela či zmizí briskující neslušnost na straně jedné, vrtohlavá umíněnost a hloupá ignorance na straně druhé. Nestane se již, že mluvíš-li v kavárně německy, pozdvihne se od vedlejšího stolu stodeset kil prorostlého bůčku, aby si zakázalo takovou provokaci. A dojde k tomu, že věhlasný etruskolog pražské německé university, prof. Dr. Hansdietrich Scheuklappner, skvělý znalec odborné literatury v patnácti jazycích, bude s to, aby se dorozuměl s babou na Ovocném trhu, když po přednášce si chce koupit půl kila jablek. Zní to odvážně, ale dožijeme se i toho. Bývám v některých věcech optimistou wellsovského rozletu fantasie.

Zmizí hloupé, zcela hloupé podceňování české kultury. Nebude za jednu generaci lidí, kteří se narodí a ztráví život v národnostně odlišném prostředí, jež nepoznají hloub, jemuž ani jazykově neporozumějí po celý život, žijíce z tohoto prostředí, kšeftaříce s ním, píšíce o něm.

Aspirujeme však výše. Zdá se nám, že dějí se pořád ještě věci nepochopitelné. Zde několik z nich:

Jakživ nepochopím tu přísnou separaci pražského universitního života podle jazyků. Nepochopím, proč na příklad český posluchač germanistiky nepodívá se tu a tam do přednášky německého germanisty. Ne snad, že by čeští germanisté nesloužili ke cti každé universitě v říši. Ale při dnešní specialisaci vědní každý profesor může dáti něco svého a jen svého. Nepochopím, proč medik nevyužije přítomnosti dvou vynikajících dermatologů v Praze. Atd., atd., v tisíci případech. Jde o zabedněnost přímo klasickou, když na příklad německý universitán z Chebska nepoužije pobytu v Praze, aby se naučil česky a použil pak češtiny, ne-li k jinému, tedy jako brány k slovanským jazykům a kulturám. Nemohu si pomoci, ale mám dokonce podezření, že studují v Praze němečtí slavisté, zoologicky velice zajímavá odrůda, která po osm, deset semestrů nepáchne nohou k Polívkovi, Smetánkovi, Zubatému.

Nepochopím ani, proč stále jsou takovou vzácností referáty o kulturním životě kmene jednoho v publicistice kmene druhého. Vím, že jsou české listy, které referují o »německých« koncertech, a že »Prager Tagblatt« naučil se psáti o českých operách. Ale to jsou jen výjimky. Jinak platí pořád ještě pro jedny Slavica non leguntur, pro druhé Germanica non leguntur. Proč? Patrně protože jeden čeká na druhého, kdo bude moudřejší a začne dřív.

Nevysvětlíš si kloudně ani ty nerozborné přehrady v životě společenském. Stále ještě má Praha dva neprodyšně uzavřené světy společenského života. Odvážlivec, který se stýká s oběma, riskuje jako všechny bílé vrány, že ho čapnou a přibijou na vrata národního svatostánku. Je to pražská specialita, ale sotva vývozu schopná. Venku by se jí smáli.

Praha je vůbec půvabné město. Když chlapík z pražské německé společnosti okrade akcionáře, dočteme se o tom zevrubně pod titulem »Pověstný kasiňák pláchl s kasou«. Provede-li dcera českého předáka na výletě nezdobu, shledáš se s tou nezdobou typograficky přepychově vyzdobenou pod palcovým nadpisem: »Die Tochter eines Deutschenfressers«. Toto vykořisťování nejprivátnějšího života pro nacionalismus by rovněž mohlo přestat.

Pro uspíšení duchovního soužití mezi Čechy a Němci přikládám zcela zvláštní význam pražským intelektuálním židům německého jazyka, jak jsem napsal již jinde. Vyrostlí na společenské půdě, která je abnormální a nezdravá, nemajíc ornice a živin přirozeného sociálního vrstvení, mají na vybranou: buď obrozovati se duchovním stykem s českou sférou (bez renegátství ovšem, jež je vždy stejně hnusné) nebo, pokud neutekou do Berlína, státi se nezhojitelnými šmoky, kteří svou nacionální méněcennost snaží se skrýt za hromy a blesky šovinismu. Téměř vše, co z německé Prahy v poslední dozrálé generaci vyniklo v literatuře a umění, má nějaký kladný poměr k české kultuře. Jména, jež bych mohl uvésti, jsou každému známa. Jde tu přímo o biologický zákon, který jevil se již ve starém pokolení

(Friedrich Adler, Hugo Salus). Ve stručné formuli: aktivní poměr k české duši a českému duchu je pro pražského německého intelektuála-žida vysvobozením z vnitřního gheta, jež jej jinak v tomto městě svírá těsněji než bývalý Josefov.

Ještě slovo na druhou stranu.

Problém kulturní orientace ve smyslu orientace výlučné může býti problémem pro národ, nemůže jím býti pro stát. Mohl jím býti pro český národ do 28. října 1918, nemůže jím býti po tomto dni (rozuměj pořád ve smyslu výlučnosti). »Nutností přinucen« platí i zde. Přínosy kulturních složek anglických, francouzských, slovanských, severských budou obohacením a vítaným korektivem proti jednostrannosti, nepovedou však nikdy, dělej co dělej, k vyloučení vlivů sousedních a nejbližších. Zejména nemohou vésti k ignorování němčiny. Heslo »Pryč s němčinou« počíná ploditi divné ovoce. Dorůstající generace se francouzsky a anglicky nenaučila a německy neumí. Dospělo se ku povážlivé jednojazyčnosti. A kdyby nakrásně francouzština a angličina nahradily němčinu, nemohly by jí přec nikdy nahraditi. Josef Kodíček napsal o tom nedávno dobrou stať. Již dnes máme právníky, kteří nerozumějí německému podání. To není zrovna maličkost, uvážíme-li, že celé naše právo převzato je z autentického znění německého, po př. buduje na něm dále.

Přede mnou leží vyjádření velké hospodářské korporace, která cituje ve vlastním překladu vyjádření sesterské korporace německé. A cituje ve svém překladu takto: . . . »tyto závody již dávno odkládaly ubohé bytí.« Jsi-li chytrák, dopátráš se, že německá organisace psala: Diese Betriebe fristeten schon längst ein kümmerliches Dasein. To se zdá býti legrační. Jenže ta legrace mohla by přijíti trochu draho. Ale náprava přijde. Protože se nám nechce ubohého bytí, jež naopak chceme nejen odkládati, ale zcela jednou pro vždy odložiti ad acta. Náprava tedy přijde. Uděláme ji jednoduše proto, protože nechceme »ein kümmerliches Dasein fristen«, t. j. živořiti. Uděláme ji určitě. Ne z ušlechtilosti. Z čirého egoismu, který je hybnou pákou světa. Nutností přinuceni.

Ještě jednou: ne z ušlechtilosti. Z rozumu. Nikoliv: »Milujme se navzájem«, ale »Poznejme se navzájem«. To zatím stačí. Jen bláhovec bude pokládati za náhodu, že ministr Dr. Spina, tvůrce česko-německé koalice na německé straně, je výborný bohemista (a ovšem také velice realistický agrárník, viz shora). S poznáním přijde úcta, po ní snad i láska. Proti čemu nutno utvořiti společnou frontu, jsou ty atavistické návyky, jež nejsou ničím jiným než maskovanou leností; proti celému tomu zákonu setrvačnosti, jemuž se — o génie jazyka! — německy říká Trägheitsgesetz.

VĚDA A PRÁCE

Zmizelá hmota.

II.

Současně s otázkou po složení a podstatě hmoty řešila věda druhý neméně zajímavý a obtížný problém: co jest elektřina, a vývoj zkoumání brzy ukázal, že obě tyto otázky spolu velmi úzce souvisí. Skutečně byly pak obě rozřešeny současně, a odpověď, která nám dala nový názor na hmotu, dala nám současně i nový názor na elektřinu.

Výklady o příčině a podstatě elektřiny prodělávaly podobný vývoj jako předpoklady o hmotě, ovšem nikoliv tak dlouhý. První theorie elektřiny datuje se z let asi 1730. Její zakladatelé, Franklin, Aepinus, Symmer, představovali si elektřinu jako velmi jemné, nehmotné fluidum, jež může s tělesa na těleso přecházeti a jehož přítomnost podmiňuje v tělese elektrický stav. Podle onoho fluida elektrického byla tato theorie pojmenována fluidovou. Od r. 1870 ujímá se vlády theorie nová, vybudovaná Faradayem a Maxwellem na základě předpokladu světelného etheru. Sídlo elektřiny přeloženo z tělesa do jeho okolí a stav elektrický vykládán různým napětím a pohybem etheru, který jest zároveň i nositelem zjevů optických. Tak tato theorie sloučila v jedno nauku o elektřině a optiku, připisujíc jim stejnou příčinu. Začátkem století dvacátého vzniká třetí, nová theorie, až dosud platící, theorie elektronová, kterou možno nazvati atomistickou theorií elektřiny. Výraz »atom« značí zde, že jest nutno představiti si sílu, elektřinu, složenou z částic od sebe oddělených. Tato theorie představuje jaksi sloučení obou názorů předchozích. Z theorie fluidové přejímá názor, že podstatou elektřiny jest nějaká látka, diskontinuitní, s elektromagnetickou theorií Maxwellovou pak se stýká tam, kde připisuje elektronům silové pole a schopnost působiti rozruchy v etheru a tak působiti do dálky.

Zakladatel této theorie, Holanďan H. A. Lorentz, představuje si elektrický náboj složený z jednotlivých nábojů kladných a záporných, z nichž dosud poznán byl jako volně existující pouze náboj záporný, jemuž dáno jméno elektron. Tento elektron nutno si představiti jako prostorový útvar (buď tvaru koule, nebo eliptického prstence), který má určité, dosti dobře nám známé rozměry, nese s sebou jedno elementární kvantum záporné elektřiny a má jakousi hmotu. Ovšem, zde jest opět jedno výborné paradoxon. Věda praví, že hmota tohoto elektronu je »původu veskrze elektromagnetického«, nepodává však nejmenšího návodu, jak bychom si měli tuto hmotu představit. Není to hmota v onom smyslu slova, jak jsme zvyklí je chápati, jest to cosi, co má některé hmotné vlastnosti (prostornost, neprostupnost, setrvačnost), ale podstata jeho je neznáma.

Kladný náboj elektrický volný dosud objeven nebyl.

S volnými elektrony zápornými setkáváme se na př. při výboji elektřiny o vysokém napětí ve velmi zředěném plynu, kde od záporné elektrody, kathody, šíří se proud těchto elektronů závratnou rychlostí až 100.000 km ve vteřině, dosahující ve formě t. zv. paprsků kathodových. Od Lorentze pochází původně také názor, že atomy hmoty jsou složeny z těchto elektrických nábojů a tento jeho předpoklad byl také záhy pokusy potvrzen. Že ve hmotě, v atomu, elektrony skutečně jsu, můžeme se přesvědčiti několika způsoby. Jedním z nich jest samovolný rozpad radioaktivních látek, při němž látka radioaktivní vyzařuje do okolí mimo jiné také záporné elektrony, jež jmenujeme zde β-paprsky. Jinak možno elektrony z atomu uvolniti též uměle, různými prostředky. Na př. zahřátím látky do bílého žáru; z rozpáleného vlákna elektrické žárovky unikají elektrony všemi směry, čehož prakticky se upotřebuje

na př. v »lampách« bezdrátové telefonie. Nebo ozáříme-li kov nějaký světlem, buď viditelným, nebo paprsky ultrafialovými nebo Röntgenovými, či kathodovými, vždy uvolňují se elektrony z úvazku atomů a unikají různými rychlostmi ven z atomů do okolního prostoru.

Není možno na tomto místě podrobně sledovati celkový vývoj elektronového výkladu složení hmoty, nýbrž podejme si jen konečné výsledky. Řekli jsme výše, že první Lorentz představoval si atom hmoty jako složený z elektrických nábojů opačného znamení; nevěděl však ničeho o vzájemném uspořádání obou a nic o kvantitě tohoto uspořádání. Teprve na základě pozdějších prací bylo možno rozhodnouti, že kladný náboj elektrický jest všechen soustředěn na centrálním jádře atomu a elektricky neutralisován zápornými elektrony, seskupenými kolem tohoto jádra. Další výzkumy rozhodly o počtu elektronů v atomu a o jejich sestavení. Původně mluvilo se o »obláčku« elektronů, vznášejícím se kolem positivního centra atomu. Později tento chaotický obláček byl urovnán a elektronům vykázány určité dráhy, buď kruhové, nebo eliptické, po nichž obíhají kolem jádra; není možno, aby byly v klidu, poněvadž by se přitáhly na opačně nabité jádro, a proto odstředivé síly pohybem vznikající musejí překonati tuto sílu přitažlivou. Postupně seznávány byly vztahy mezi těmito rotujícími elektrony a poznáno, že jsou rozloženy v několika vrstvách nad sebou kolem středového jádra. Elektron příslušný té které sféře pohybuje se v ní setrvačností neustále a jen za některýsh zvláštních okolností může přejíti na sféru jinou. Po stránce kvantitativní byly nalezeny zajímavé vztahy v počtu elektronů v jednotlivých sférách, který není libovolný, nýbrž jsou tu elektrony uspořádány v určitém počtu: v prvé sféře jsou dva, v další osm, pak osmnáct, třicetdva; dále poznána závislost množství elektronů v poslední sféře a chemickou valencí prvku. Centrální jádro atomové soustřeďuje v sobě veškerou »hmotu« atomu, která se nám jeví atomovou vahou. Má kladný elektrický náboj a více méně komplikovanou strukturu, ne zcela přesně dosud známou. Jisto jest, že je složeno z atomových jader (tedy kladně nabitých částic) nejjednoduššího prvku, vodíku, a ze záporných elektronů a to tak, že výsledný elektrický náboj jest kladný a číselně roven počtu záporných elektronů obíhajících kolem jádra. Tím měli bychom zhruba popsány jednotlivé složky atomů a tedy i hmoty. Zbývá ještě podati několik číselných dat. Velikost atomu, jeho jádra i elektronů, jejich elektrický náboj i váha jsou známy, změřeny. Poloměr atomu měří asi 10^{-8} cm, t. j. setinu miliontiny centimetru, poloměr jádra atomového jest ještě milionkrát menší, obnáší pouze 10^{-14} cm; poloměr jednoho záporného elektronu jest poněkud větší, měří asi 10^{-13} cm. Elektron nese s sebou jedno elementární kvantum elektřiny, t. j. náboj velikosti $4{,}77 \cdot 10^{-10}$ absolutních jedniček elektrostatických a váží 1830krát méně než nejlehčí atom vodíkový, t. j. asi $8{,}8 \cdot 10^{-28}$ gramů. Přirozeně, že tyto veličiny nebyly změřeny přímo, to není možno; byly však vypočteny z různých vlastností těchto útvarů, z jejich rychlosti, z velikosti výchylek v poli magnetickém nebo elektrostatickém a p. Lépe vyniknou tyto nepatrné rozměry a naší představě pomůže, užijeme-li pro jejich srovnání přirovnání. Tak pro elektron mohli bychom sestaviti poměr: elektron má se k bacilu, jako bacil k zeměkouli. Nebo pro atom, který jest již velikánem proti takovému elektronu, můžeme psáti poměr: atom má se k tenisovému míči, jako se má tento k zeměkouli! Tak nepatrné jsou základní kameny, z nichž jest sestaven celý vesmír. V konečném přehledu jeví se nám tedy vývoj názorů na hmotu tak: Od původního pojetí hmoty jako kompaktní, souvislé látky přešlo se postupně k názoru, že hmota vyplňuje prostor diskontinuitně, že jest totiž soustředěna vždy v bodových centrech, prostorem od sebe oddělených. Kvalita a velikost těchto hlavních hmotných center se nyní měnila. Původně, když poznána byla schopnost látek vyskytovati se v krystalických tvarech, byly to malé krystalky, jež více méně těsně k sobě přiléhajíce skládaly celky větší; na jejich místo nastoupily molekuly, jejichž existence nejprve theoreticky odvozena a předpokládána, později teprve experimentálně potvrzena. Molekuly pak ještě později vystřídány atomy. Při tomto nahrazování zmenšovaly se stále rozměry těchto základních jedniček hmoty, ale podstata jejich zůstávala stále táž, stále to byla »hmota«. V poslední době rozloženy konečně i atomy, na něž nutno nyní pohlížeti jako na velmi složité celky, a nejdůležitější změna provedena v tom, že za původní základ položena nehmotná síla na místě konkretní hmoty. Tím jaksi »zmizela hmota«, byvši zbavena svojí reálné podstaty; můžeme nyní definovati hmotu jako výslednici působení elektrostatických sil, nebo jako průsečík silokřivek elektrické energie, jež jest nad to pouhou funkcí svojí rychlostí. Neboť některé zjevy v elektronice a vztahy, které odvodil Einstein a propracoval ve svém principu relativity přesvědčují nás přímo o tom, že jest možno, aby hmota určitou rychlostí se pohybující se měnila, zvětšujíc se nade všechny meze, dosahuje-li postupná její rychlost rychlosti světla.

Vraťme se ještě krátce k dříve již zmíněné úzké souvislosti hmoty a energie. Byl to opět Einstein, který přišel na geniální a při tom velmi jednoduchý zákon, jenž dokazuje závislost energie a hmoty navzájem. Ukažme si tuto závislost na příkladě. Necháme-li chemicky reagovati systém nějakých látek, reakce schopných, bude taková reakce provázena tak zvaným »tepelným zabarvením«; to znamená, že reagující soustava bude teplo z okolí buď přibírati a ochlazovati je, nebo bude sama teplo vyráběti a okolí svému odevzdávati. A tu Einsteinův zákon ekvivalence energie a hmoty praví, že v prvém případě, kdy systém teplo přijme, zvětší se jeho hmota, v případě druhém, kdy se teplo okolí odevzdává, hmota soustavy se zmenší o množství úměrné vyzářenému teplu. Tak jest možno, aby hmota doslovně zmizela nám před očima, proměnic se v energii, která ve formě tepla vyzáří do prostoru.

Vidíme, jak vratké skutečně jsou základy, na nichž a v nichž spočívá celé naše bytí. Význam těchto objevů jest však jenom čistě teoretický; pro praksi jest úplně lhostejné, vím-li, že v železné traverse jest tolik a tolik bilionů elektronů, že se tyto pohybují a jak se pohybují, že jsou mezi nimi tak a tak veliké mezery atd.; jen když elektrostatická pole jimi vytvořená jsou dosti silná, aby traversa unesla břemeno na ni vložené. Dosud praxe nedovedla těžiti z těchto výsledků theorie. Co však bude zítra, nedovedeme předpovědět.

S.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Rusové v Ženevě.

Ženeva, dne 14. května 1927.

V ženevském reformačním sále, který se stal nyní útulkem mezinárodní hospodářské konference, sedí v poslední řadě hned vedle našich zástupců několik mladších, tmavě oděných mužů, jakoby po práci nevyspalých, velmi inteligentně a téměř studentsky vyhlížejících. Nerozeznáváte na nich — jako na členech delegací ostatních států — zástupce průmyslu a agrárníků, ministerského úředníka a dělnického poslance. Nejsouť opravdu žádným z nich. Jsou prostě representanty jediné firmy, jediné exportní firmy, sovětského Ruska.

Když pak jeden z nich — a jest lhostejno, je-li to pan Obolenski-Ossonski nebo pan Sokolnikov, poněvadž jejich řeči jsou si podobny jako vejce vejci — stoupá k řečnické tribuně a začne čísti své říkání, utichne celý sál. Rus mluví slabým a rychlým hlasem, a zdá se vám, že při své řeči — a zejména tam, kde hází do shromáždění cifry svých statistik — se lehounce uštěpačně usmívá. Usmívají se shovívavě i jeho posluchači, mezi nimi v předních řadách pánové Siemens, Belloni a sir Balfour — krátce, nálada v celém sále stoupla o 100% a máte dojem, že všichni od předsednického stolu Theunisova až po žurnalistické galerie, ba i řečníka v to počítaje — se baví.

Nálada však po chvíli mizí, když v řeči počínají se objevovati obraty dnes a včera bezpočtukráte s téhož místa slyšené o poklesu kupní síly po válce, o nutnosti spolupráce jednotlivých zemí a jiné věčné pravdy konference. Zájem mizí, když posluchači, kteří chtěli slyšet přece něco revolučního, si počnou přiznávati, že Rus nemluví nic, co by se muselo za každou cenu popírati. Na konec je potlesk jen slabý, ne proto, že se nepokládá za slušné tleskati komunistovi, avšak proto, že zklamal. Není přece taktní býti bolševikem a mluviti věcně a téměř matematicky.

A přece řekl ledacos zajímavého, neleníme-li všimnouti si podrobněji některých částí jeho řeči a snažíme-li se trochu čísti mezi řádky.

Předně není bez zajímavosti, jak se Rusové dívají na konferenci samu. Konference podle nich má léčiti bolesti a mírniti rozpory kapitalistického hospodářského řádu. »Proto my« — říkají Rusové — »jsme sice na konferenci, nepatříme však k ní. Vám má dáti organisaci, kterou my již dávno máme.« A hned vypočítávají, že doma mají ideálně sestavený plán rozpočtový, investiční, vývozní, úvěrový, a to hned na pět let napřed. Hospodářská konference není jejich věci. Pro ně je jen divadlem nesnází kapitalistického řádu. Děkují, že na ni byli laskavě pozváni.

To zní velmi pěkně, zvláště když řečníci neopomínají předložiti důkazy o rozsáhlé organisaci svého hospodářství. Věc má však jeden háček, který Rusové jakoby neviděli. Ani kapitalistické státy totiž nestěžují si na hospodářskou desorganisaci u v n i t ř svých zemí a rozhodně — ani kdyby existovala — není předmětem konference. Konference se sešla pro organisování hospodářství m e z i s t á t n í h o a do tohoto hospodaření Sovětská Unie zapadá jistě nejrušivěji. Jest jen eskamotérským a šikovným obratem děliti svět na Rusko a na vše ostatní a říkati pak, že desorganisace jest mimo ruské hranice.

Jak však Rusové chápou svůj úkol na konferenci? Nejinak, než pracovati k umožnění spolupráce mezi dvěma naprosto rozdílnými hospodářskými systémy, mezi kapitalistickým systémem evropsko-americkým, »který má před sebou ještě určitou dobu života«, a socialistickým systémem sovětským. Ne snad nějakým sblížením neb vnitřní přeměnou jednoho z obou systémů, bůh chraň, nýbrž jen a jen prakticky. Paralelní existence obou žádá, aby se před sebou neuzavíraly. Nechť mezi oběma vznikne zdravá soutěž, ideová i hospodářská. Fair play pro oba systémy. Bojkotem se o lepší kvalitě jednoho nepřesvědčíme. Sovětský se této soutěže báti nemusí. Bravo!

Tady nelze opravdu nic namítati. »Bojkot«, to je to vyčítavé slovo, které Rusové stále a stále předhazují s řečnické tribuny Evropě. Bohužel až příliš často. Nezaměstnanost na příklad jest v kapitalistických zemích způsobena chybným hospodářským řádem, v Rusku však (a není jí tam málo) — bojkotem kapitalistického světa. Výrobní krise jest venku způsobena malou kupní silou mas, doma však rovněž bojkotem. To jsou konečně zásadní hlediska — býti však sovětským zástupcem, neříkal bych hned o pár vět později, že vzájemným úmyslným straněním (bojkotem?) trpí nejen Rusko, nýbrž i kapitalistické státy . . .

Jest zajímavo, že pro sovětské zástupce nejsou otázky volnosti obchodu, výše cel, ochranářské a prohibiční obchodní politiky — tedy otázky, pro které konference byla svolána — otázkami rázu zásadního. Jsou proti clům i pro ně — podle potřeby pracujících vrstev. Podle »zkušeností«, které se tak neb onak nabudou. »Věda« a »zkušenosti«, lépe řečeno věda darovaná zkušeností, mají býti posledními rozhodčími.

A právě k vůli této socialistické hospodářské vědě nemohou Sověty upustiti od kontroly a monopolisace ruského zahraničního obchodu. Neboť heslem nynějších vládců Ruska jest industrialisace a likvidování dosavadního agrárního rázu Ruska. K tomu nutně potřebují celních hradeb a všeho toho, co se dnes v Ženevě shrnuje v pojem »překážek svobody obchodu«. Neznamená to, že industrialisace Ruska se bude díti na úkor zemí s vyvinutým průmyslem. Naopak, jest přece známo, že právě nejprůmyslovější země jsou nejlepšími zákazníky průmyslových států . . .

Nejpřesvědčivěji mluví Rusové, když ku konci svých řečí mohou mluviti o nápravě nynější hospodářské situace. Tu se jejich tvář rozzáří téměř něžným výrazem a jejich suchý hlas se poněkud rozezvučí (ne však tolik, jako u našich táborových řečníků). Jsou vám sympatičtí, když volají, že jest jen jeden lék nynějšího hospodářského řádu, a to jest jeho úplná proměna od základů. Když prohlašují v rozporu se samými základy konference, že nebyla to světová válka, která způsobila nynější hospodářské obtíže, nýbrž že naopak tyto obtíže, s kapitalistickým řádem nerozlučitelně spojené, rozpoutaly světovou válku jako jeden ze svých nutných zjevů. Jsou vám sympatičtí, když vám konečně dají to, co od nich čekáte. Neboť když již deset dní žijete v ženevské konferenční atmosféře, kde neslyšíte nic jiného než o bilancích, statistikách, konjunkturách a krisích, nalézáte sami mnoho správného na historickém materialismu.

Nelze zde posouditi, jaký úspěch mělo zdejší ruské prohlašování o loyální hospodářské politice u těch, kterým bylo určeno, to jest ne konferenci, nýbrž velikým evropským kapitalistům, kterých Rusko nyní potřebuje více než kdy jindy. Jisto jest toliko, že tomuto prvnímu počátečnímu ženevskému pokusu o světové hospodářské zákonodárství sovětští zástupci nevtiskli nic, pranic svého speciálního a ničím nepřispěli k ozdravění kapitalistického řádu. Konference pracovala ne proti nim, avšak bez nich. Snahy po spolupráci dvou různých hospodářských systémů v Ženevě nepokročily ku předu ani o krok. Sovětští zástupci vrátí se do Moskvy s holýma rukama, třebas bezpočtukráte ofotografování. Vrátí se do Ruska, které jako před tím bude mimo Evropu. A v tom tkví naprostý neúspěch Rusů v Ženevě, a snad též i v tomto bodě neúspěch — konference. *Dr. Er.*

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Reforma sociálního pojištění.

Pane redaktore!

Dosud není možno z novin dosti dobře vyčísti, jakého rázu mají navrhované změny zákona o sociálním pojištění. Jaké je Vaše mínění o ceně zákona a čím vysvětlujete odpor pravice proti němu? *Dr. K.*

*

Kritika zákona byla předem očekávána a také přesně předvídána ve vládní důvodové zprávě k osnově zákona. Nepříznivá kritika každého nového hospodářsky zasahujícího zákonného opatření dostavuje se určitě vždy a všude. Zvláště jest tomu tak při zákonech, jež zasahují do poměru sociálních tříd, protože tam pocity hospodářské (t. j. týkající se kapsy) kombinují se ještě s pocity politickými. U nás je kritika mnohem mírnější než v zahraničí, kde bylo sociální pojištění zaváděno ovšem namnoze vládami pravice. Máme v dobré paměti ostré přestřelky před 20 lety při zavádění pensijního pojištění úředního, jež dnes patří k společenským samozřejmostem.

U nás je případ poněkud zkomplikován tím, že zákon byl usnášen za vládní většiny jiné třídní barvy, než má vládní většina nynější, jež chce honem konservativním živlům svého voličstva presentovat viditelné hospodářské trofeje. Navrhované změny patrně nebudou tak dalekosáhlé, aby se jimi měnilo více, než detaily celé výstavby sociálního pojištění. Národní demokracie si patrně prosadí možnost vyloučení služek, živnostníci učňů, a agrárníci zařazení zemědělských dělníků do nové nejnižší třídy. Zda budou premie o nějaký haléř sníženy následkem vyšší úrokové míry a pod., nebude ve velkých rysech padati na váhu.

Cena zákona je ovšem morálně i finančně značná, ač poskytované důchody budou značně menší než v sousedních pokročilých státech. Bude však v budoucnosti snad odstraněna nejkřiklavější bída a žebrota — největší to křivda společnosti na těch, kteří pro ni celý život pracovali.

Příčiny odporu pravice jsou již v řečeném obsaženy. Je jiné politické »ovzduší«, než před volbami a to se chce vidiměť uplatnit, kde se dá. Průmysl se odporu proti soc. pojištění k neúčastní. To je jasným důkazem, že pozadí odporu je největší části politické. Západní demokracie počínají si všem právě při sociálním pojištění mnohem zraleji, a vidíme tam vládu Poincaré-ovu i Baldwinovu — vyloženě pravé orientace — při budování a zlepšování soc. pojištění. *M—ek.*

*

O té naší isolaci.

Pane redaktore!

Lidé, kteří tomu snad také trochu rozumějí, pronášejí proti Benešově politice tu hlavní výtku, že nás zavedl do úplné isolace. Ukazují na tvořící se spolek italsko-maďarsko-rumunský, proti kterému my nemáme co postavit, protože jsme měli jen Malou dohodu, a ta se teď rozkládá. Co se má těm lidem odpovídat? V úctě *J. R.*

*

Nejlepší odpovědí na Vaši otázku je sama jáchymovská schůze Malé dohody, ale poněvadž chceme býti vždy ad usum delphini, pokusíme se vybrati odtud právě ty hrozinky, které Vás zajímají. Tedy především povšimněte si okolnosti, že to byl právě rumunský ministr zahraničních věcí, který již před odjezdem do Československa nejvíce o konferenci a Malé dohodě mluvil a byl pak vybrán, aby také shromážděným zástupcům tisku v Jáchymově postup jednání a jeho výsledky náležitě vyložil. Byl to dále také rumunský oficiosní a neoficiosní tisk, který Jáchymovu věnoval největší pozornost před konferencí, při konferenci i nyní po konferenci. Již to všechno jsou známky, které nenasvědčují ochabnutí malodohodové věrnosti v Rumunsku a klíčení zájmu pro nějakou novou kombinaci. Právě naopak bylo možno pozorovati zde jisté obavy, zda jiný člen nepomýšlí na opuštění svých druhů separátů: dohodou s Maďarskem. I tyto domněnky ukázaly se arci lichými — týkaly se Jugoslavie — ale neváháme doznat, že opíraly se o důvody mnohem rozumnější nežli je nápad jakéhosi spolku italsko-maďarsko-rumunského. Věnovali jsme ostatně podrobnému rozboru všech těchto myšlenek v minulém čísle celý úvodní článek. Upozorňujeme Vás zvláště jen na dva momenty, které také na poradě jáchymovské jasně vynikly a o nichž právě ministr Mitilineu se ve svém projevu vyjádřil s veškerou určitostí: 1. Žádný z členů Malé dohody neujedná nic o čemkoli s Maďarskem bez ostatních — to je základní článek spolku — ergo není možné žádné spojování rumunsko-maďarsko-italské. 2. Poměr Malé dohody jako celku i každého člena zvláště (tedy i Československa i Jugoslavie) k Italii je dobrý, ač pro Rumunsko je italské přátelství vzhledem v Besarabii a rodové i kulturní příbuzností zvláště cenné. K Francii jsou však všechny tři státy (tedy i Rumunsko) v poměru neobyčejně srdečném a intimním — ergo není možno, aby Rumunsko se vydávalo přímo do klienteli italské spolu s jedním ze států poražených a tudíž se stavělo do fronty protifrancouzské, protivítězné, připravovalo zvrácení poměrů vytvořených míry pařížskými. Stačí jistě osvětliti si otázky takhle ostře, vybaviti je z té spleti novinářských frází, ve kterých jsou zamotány, aby se stalo na první pohled zřejmým, že jsou docela nesmyslné. Jsou to plody přání, která snad někdo nazve zbožnými, ale plody docela bohaprázdné a duchaprázdné. *R. P.*

FEUILLETON

Septimius:

Ze života Staroslovanů.

Staroslované sedí po obou březích řeky Vltavy i zrádného Labe, které po krátkém běhu svém opouští vlast naši, aby široký tok svůj valilo do krajin cizáckých. Staroslovany nalezneme i v širých pláních dalného Ruska, i v pobratimských zemích Balkánu. V hojném počtu vyskytují se také v baštách sveřepého Germánstva; a nepřeháníme, tvrdíme-li, že Staroslované žijí po celém světě.

Kmen staroslovanský nesídlí však nikde v souvislých massách. Staroslované vyskytují se v dnešní době pouze roztrouseně. Tajemný úděl nedá jim se sdružovati. Jakási nedosti jistá historie tvrdí, že v starých dobách žili v zádruhách a občinách. Tehdy nosili vlající plnovous, po němž stékala medovina a krumplovaný pás svíral jim boky. Nejraději postávali na výšinách, zejména na posvátném Řípu, a zaclánějíce si oči, zírali pátravě do dálky, neblíží-li se odvěký nepřítel. Staroslovanské ženy tančily při měsíčku, oslavujíce tuzemská božstva. Mužové staroslovanští odívali se medvědí kůží. Avšak velebným žrecům splývaly po těle měkké záhyby bílé řízy. To je staroslovanská historie, jak ji známe z obrázků na kalendářích, které věnují papírnické závody svým odběratelům na Nový rok.

Avšak náš úkol je pojednati o dnešním Staroslovanu. Ponechme zatím historii stranou a popisujme tužby, záliby, zvyky a filosofii moderního Staroslovana.

Moderní Staroslovan vyskytuje se hojně v pivnicích staršího rázu. Se zálibou vyhledává ony místnosti, jejichž štíty jsou vyvedeny švabachem a často ozdobeny obrázkem staročeské chaty a národními ornamenty. Theoreticky je Staroslovan ctitelem velebné přírody. Rád slýchává, když věkovité velikány vypravují hrdinské zkazky z našich slavných dějů. Český skřivánek sypá perličky ze svého hrdélka, když český rolník, oraje rodnou líchu, sklání se nad pluhem, zalit znojem. Křišťálové ručeje v českých lesích zurčí a mile bublají. České háje jsou luzné a luhy lákají oko svěží zelení, podobajíce se pestrému koberci. Prakticky však stačí Staroslovanu oleandr před hospodou.

Staroslované patří k národům pivo pijícím. Avšak pivo nazývají s oblibou »pěnný chmel«; sklenici piva »pohár pěnivé plzeniny«. Pití piva uvolňuje vlastenecké city, jež projevují se v pění našich překrásných písní národních. Pití piva burcuje malátné duše, jež ochabují v zápalu národním, a nabádá k ostražitosti proti úkladům odvěkých nepřátel našich. Stravu miluje Staroslovan bytelnou a výživnou. Nade vše cení si vepřové hody.

Náboženství staroslovanské zakládá se na dualismu. Věří v princip Dobra a princip Zla. Princip Dobra — tot Slované; a všecko zlo pochází od židů. Mezi tím a mimo to není ničeho. Staroslovan pokládá se za křesťana. Namítne-li se mu, že zakladatelem křesťanství byl žid, tehdy prohlásí, že zavrhuje toto křesťanství a přiklání se k věrouce svatých věrozvěstů Cyrila a Metoděje, a to proto, že zavedli slovanskou liturgii. Namítáme: »Ale, pane, kterak můžete zavrhovati zakladatele víry a současně přikláněti se k jeho následovníkům? Tot jako byste neuznával automobil a kořil se pneumatice. Jaká je v tom logika?« Odpoví stručně: »Logika je vynález židovský. Logika jsou takové židovské kličky a háčky.«

Povaha Staroslovanova je romantická. Odmítá s nedůvěrou vše, co je jasné a přesné, a celou svojí bytostí přiklání se k tajemnému. Nevěří ničemu, kromě toho, co se praví, když člověk přikládá dlaň k ústům a přiklání se k sousedovi, když se byl před tím opatrně ohlédl na všecky strany. Nemá rád zřetelných faktů. Větší cenu přikládá šeptání, šuškání a vůbec vědomostem, nabytým »z jisté ruky«. Staroslovan věří v zákulisí, libuje si v jakýchsi nitkách, které sbíhají se v něčí ruce, věří piklům, úkladům, propadlištím, tapetovaným dveřím a zákeřným dýkám. Jeho bytost je plně napojena představami, čerpanými z kolportážní četby.

Hlavní článek staroslovanského náboženství je víra v světovládnou moc židovstva. Podle staroslovanského učení existují jakési protokoly Sionských Mudrců, jež obsahují návody a nařízení pro židy celého světa, jak si mají počínati, aby křesťanský svět byl ujařmen a veškerá moc přešla do rukou židovských. Existuje velká rada židovská, a ta se nazývá Sanhedrin. Tam za podivných obřadů se židé radí, jak by křesťany zničili. Kdo z křesťanů by toto zasedání spatřil, ten propadne hrdlem dříve, než by o tom vědomost mohl rozšířiti. Jak to však, že Staroslovan přes toto opatření je zasvěcen do plánů a piklů Sanhedrinu a je živ, se nevysvětluje.

Moc tajného shromáždění Světového Židovstva je neslýchaná. Tento Sanhedrin má v rukou nitky, jimiž pohybuje židy a jejich spřeženci jako loutkami. Podle názoru Staroslovanů neexistuje individuelní vůle židů. Všecko, co činí, je z návodu Sanhedrinu. Žid nabývá jmění nikoliv proto, že touží po bohatství, ale jen za tím účelem, aby, jsa bohat, byl tím křesťanům nebezpečnější. Žid volí povolání novinářské ne proto, že by k tomuto zaměstnání cítil osobní náklonnost. Musí býti novinářem, aby tiskem nakazil křesťany zhoubnými naukami na rozkaz Tajné Rady Židovské. Židovští mladíci svádějí křesťanské dívky, nepodlehnuvše návalu erotické vášně. Činí to s chladnou rozvahou, neboť jim bylo rozkázáno kaziti křesťanské děvy. Za příčinou ujařmení křesťanů se židé mezi sebou podporují. Namítne-li se, že ne všichni židé jsou finančníci, ne všichni věnují se novinářství a jsou i tací, kteří nesvádějí křesťanské dívky, ba jsou i židovští žebráci, tehdy odpoví Staroslovan: Ano. Ale i to je součástí promyšleného plánu Tajné Rady Židovské. Někteří židé nesvádějí křesťanských dívek jenom proto, aby rozptýlili podezření křesťanů a nedali vzniknouti víře v Protokoly Sionských Mudrců.

Vůči filosofii, vědě a umění cítí Staroslovan nejhlubší nedůvěru. Zejména filosofii pohrdá jako nejtypičtějším židovským vynálezem na zvrtačení křesťanů a staví ji přímo po bok peněžokazectví. Židé vynalezli kapitalismus proto, aby ujařmili křesťanský svět. Ale židé vymyslili si také socialismus, jenž má podvraceti základy křesťanské společnosti. Také výtvarné umění dělí se na staroslovanské a židovské. Staroslovanské obrazy vynikají jasnými barvami bez odstínů. Všecko ostatní je židovské. Zvláště kubismus je židovský nebo bolševicko-žudovský. Před zrakem Staroslovanovým nenalezne ani impressionismus slitování.

Židé, jak známo, zabíjejí o velikonocích křesťanské panny a jejich krev dávají do macesů. Židů je velké množství, a dá se předpokládati, že bude i značný konsum křesťanských panen. Že většina rituelních vražd se neprozradí, je proto, že židé mají uplaceny všechny státní úřady a policii. A když o těch zločinech vyjde nějaký spis, tehdy židé okamžitě skoupí celý náklad. A tak se na veřejnosti nic jistě neví, jenom tak »z jisté ruky« se Staroslovan o tom doví. Nařízení o požívání křesťanské krve je v Talmudu. Zná Staroslovan Talmud? Nezná. Nikdo neznà této záhadné knihy. Protože židé napsali ji schválně v takové zamotdrchané řeči jako je hebrejština, aby tomu žádný křesťan nerozuměl. Ale jak to, že Staroslovan přes to ví, co Talmud obsahuje? Někteří učenci jej rozluštili, a tak se to Staroslovan dověděl »z jisté ruky«.

Proti rozvratné moci světového židovstva stojí tu Slované jako pevná hráz. Židé usilují o zkázu světa, ale budoucnost je v rukou Slovanů. Jenomže chyba je v tom, že všichni židé drží k sobě, ale Slované vždycky vynikali nesvorností. Avšak jistá věc je, že všecko, co je dobrého, pochází od Slovanů. Na počátku bylo všecko slovanské. Etruskové byli Slované, jak svědčí nejnovější bádání staroslovanských učenců. A to židé neradi slyší, když se mluví o slavné slovanské minulosti. Byli by nejraději, kdyby vůbec žádné slovanské minulosti nebylo. Proto vyšlácejí křesťanské učence, aby dokazovali, že slavné památky dávného slovanského písemnictví jsou podvrhy. Linie staroslovanské politiky je prostá. Nejprve dokáže, že Etruskové byli Slované a že Rukopisy jsou pravé; a potom už zbývá pouze bokovci a boxery rozbíjeti hlavy židovských zaprodanců.

Něco o fysické osobnosti Staroslovanově. Starší Staroslované mají baňatý nos, zarudlé líce a nosí kozí bradu a pikovou vestu. Hlavu pokrývají si v létě panamským kloboukem; na procházkách provází je mohérový deštník, který vtiskne jim do ruky pečlivá Staroslovanka. Mladí Staroslované zdobí se kravatou a jsou zapsáni na vysokém učení technickém. V nejnovější době počali se Staroslované sdružovati ve fašistické spolky. Je to hnutí pro mládež výhodné, neboť zde se za rámusy a výtržnosti, které mládež dělá ráda z přirozeného, mladického nadšení, dokonce platí diety.

Povahou jsou Staroslované zatrpklí a pessimističtí. Mají pro to osobní důvody. Povětšině byli zaměstnáni v jakýchsi úřadech a podnicích. Všude odhalili jakési zlořády, anebo někomu řekli přímo něco do očí. Neprávem se na ně něco svedlo. Nemohli se dovolati spravedlnosti, protože spravedlnost je zaprodána židům. Místo, které jim podle jejich rozvitého rozumu příslušelo, bylo dáno jinému. Neboť velmi u nás bují protekcionářství a korupce. Takže je vidět, že se na to musí vzít pořádné koště. Také dodávky byly zadány někomu jinému, ačkoli blaho státu má být naším nejvyšším zákonem. Z toho je viděti, že se něco musí stát.

Staroslovanské písemnictví a umění je pronásledováno nepříznivým osudem. Ačkoli staroslovanští umělci považují plody ducha svého za nejkrásnější ozdobu umění našeho, jež nám cizáci právem závidí, přece nemohou dosáhnouti onoho místa, které jim po právu přináleží, neboť veškeré vědy a uměny jsou ovládány židovsko-bolševickou, národu našemu nepřátelskou klikou.

Staroslovanská žurnalistika je pozoruhodná po jedné stránce. Neovládá dosti dobře sladkou mluvu mateřskou, tento největší klenot náš. Staroslovanská čeština je plna hrubých gramatických chyb, germanismů a poklesků proti duchu jazyka. Ale Staroslované veškeré výtky v tomto směru odmítají, neboť veškeré puristické snahy a dbalost pečlivé formy jsou židovský švindl. Staroslovanu stačí, když jeho hrdlo vydává zvuky; jen když ty zvuky jsou vlastenecké.

Bohužel, musíme ke konci naší úvahy konstatovati, že Staroslované jsou původu germánského. Otcem našeho fašismu není Mussolini, ale pan Hitler. Staroslovanská filosofie je od odvěkých nepřátel našich. Theorii o světovládné moci židovstva a o rasové čistotě vynalezli Němci. Ale i tito prapůvodci Germáni mají smůlu. Pan Radda, pan Baeran, pan Kallina a Kostka mohou stěží tvrditi, že jejich předkové bojovali v Teutoburském lese. Přece jenom je pravda, že na počátku byli Slované. Ale jisto je, že duchovním otcem pana Zástěry je bavorský Hitler, vzorem pro úderné roty našich fašistů je Stahlhelm. A nejprve byla vídeňská »Reichswehr« a potom vznikla »Říšská Stráž«.

DOPISY

O samostatnost sokolské soustavy.

Ctěná redakce!

Do 17. čísla »Přítomnosti «napsal p. Bohdan Chudoba článek nazvaný »Boj o tělo v Německu«. Pokud tento článek týká se věcí německých, ponechávám úplně odpovědnosti autora, o čem píše a jak snaží se německé poměry vysvětlit. Nemohu však mlčeti k odstavci, který dotýká se Sokolstva Československého, v němž se praví:

> »Obec Sokolská se ještě nepostarala o cvičení tělocviku prostého v jednotách a už pořádá mezižupní závody. To vypadá skoro stejně, jako německý postup. Není ovšem postupem nesprávným, i tak se může jít ku předu. Co však s hrou na schovávanou? Proč zapírat, že Sokolství provádělo dosud Jahnův nemoderní a nedůsledný systém? Když již někdo nedovede srovnat obě soustavy, dosvědčí mu to všechny společné stránky Turnerstva i Sokolstva. Obhájci fantomu české soustavy, podobně jako obhájci fantomu rukopisu, ať již házejí kamením po prof. Dru Piase-

ckém, nebo po některém ubohém novináři, zapomněli v záplavě frází říci to skrývané tajemství, čím se vlastně liší česká soustava od německé. Snad mentalitou? Mentalita jest vlastností národa, ne vlastností soustavy, která jest schopna rozšíření po světě. Někde v Harrow nebo v Oxfordě provádějí Lingovu švédskou soustavu s jinou mentalitou, než v Upsale. O povahu nebo život se nám nejedná. Nikdo nepopírá, že Čechoslováci zavedli do Jahnovy soustavy jiného ducha. V tom právě spočívá Tyršův význam. Tvrdí se však, že jest zde utlačována česká soustava s vlastní metodou, s vlastním nářadím, s vlastním poměrem cvičence k cvičiteli. Bohužel ztratila se, nemůžeme ji nalézti.«

Tato tvrzení zakládají se zřejmě na nedostatku informací. Pan Chudoba praví, že Obec Sokolská se nepostarala o cvičení tělocviku prostého v jednotách a už pořádá mezižupní závody. To jest podstatný omyl. Tělocvik prostý byl obsažen jako nedělitelná část Tyršovy soustavy již v prvé tělocvičné knize české »Základové tělocviku«, kterou sepsal Dr. Miroslav Tyrš a jež vyšla poprvé v sešitech v letech 1869—1873. Tam se popisují mimo soustavu a cvičení pořadová, prostná na nářadí i s náčiním i všechny druhy skoku (do dálky, do výšky, do hloubky, útokem i o tyči) vzpírání břemen, vrh oštěpem, koulí, diskem, zápas, rohování a šerm. Od dob Tyršových byla tato cvičení v jednotách sokolských pěstována. Když pak sportovní pěstování tělocviku prostého proniklo k nám, byly to právě sokolské jednoty a sokolští pracovníci, kteří se o to nejvíce přičinili. První ukázky sportovních her byly u nás předváděny sokolskými jednotami a první pravidla na př. kopané, lawn tenisu atp. napsal náměstek náčelníka Obce Sokolské bratr Josef Klenka, ten také, přinesl k nám znalost celé řady druhů cvičebních sportovnicky prováděných v Anglii a jinde (vrh kladivem atp.). Stejně i jiná odvětví. Tak na př. první česká příručka o jízdě na lyžích jest z pera sokolského pracovníka dr. Rudolfa Ročáka, příručka o šermování od dr. Jindřicha Vaníčka, atp. Závody v tělocviku prostém konají se v rámci závodů sletových již od roku 1895 (III slet) a obsah jejich jest nejrůznější. Tak v roce 1895 konal se již závod jednotlivců v běhu, skoku, šplhu a prostných za účasti 46 závodníků. V roce 1901 (IV. slet) konal se jednak závod prostý, v němž závodník musil se účastniti ve všech předepsaných druzích (běh 100 y, šplh na laně 7 m, skok o tyči do výše, vrhání krychle 10 kg) — účast 11 závodníků, jednak závod zvláštní, v jednotlivých druzích cvičebních a to: skok vysoký — účast 38, skok daleký 39, trojskok 30, disk 25, oštěp 47, břemena 12, zápas 12. Od tohoto roku pak slet za sletem, rok za rokem mohli bychom uváděti stoupající zájem o tělocvik prostý ať v závodech, ať jinak. Několikrát v té době bylo vydáno heslo, aby si sokolské jednoty zaopatřovaly letní cvičiště, a výsledek toho jest, že koncem roku 1925 mělo 2198 jednot sokolských letní cvičiště. Z toho bylo 1220 cvičišť vlastních, 726 cvičišť propůjčených a 252 najatých. 16 jednot mělo dokonce po dvou letních cvičištích, avšak toliko 374 jednoty měly na těchto cvičištích stálé nářadí. Ostatní pěstovaly na nich jedině tělocvik prostý. Kterak sokolské listy odborné doporučují již ode dávna tělocvik prostý, že o něm byla vydána i leckterá sokolská příručka (nejnověji Dr. Adlofa, spolupracovníka »Přítomnosti«, Záviše atp.), že byl vypracován i zvláštní rozvrh pro letní cvičiště a cvičení začátečníků na něm (A. Heller) netřeba snad zvlášť uváděti, jest to dostatečně známo. Mám za to, že za těchto okolností nelze mluviti o tom, že o cvičení tělocviku prostého není postaráno, ba zdá se, že pro závody v něm jest půda již ode dávna připravena. Tolik o tělocviku prostém.

A nyní k soustavě. Mám dojem, že jde tu o nedorozumění v tom, co nazýváme soustavou. My, tělocvikáři, kteří se řídíme Tyršem říkáme, že soustavou jest »spořádaný a úplný přehled cvičení tělesných«. Je-li tomu tak, pak bude velmi těžko hovořit o soustavě německé (Jahnově), protože ona nemá vůbec takovéhoto přehledu a spokojuje se, zejména v dobách Tyršových, obsáhlými soupisy cviků, bez jakéhokoliv přehledu. Snad vycítil pan Chudoba dobře tento nedostatek a proto uvádí u jména Jahnova pouze označení systém, tedy způsob cvičení. Po tom, co jsem řekl, je, myslím, patrný rozdíl v tom, co jest systém a co soustava. Nechci se však příti o slovíčka. Tvrdíme, že Tyršova soustava je dílem původním, protože dělidla této soustavy, znaky, podle nichž se jednotlivé cviky třídí, zdůvodnění jich, metodičnost v uspořádání jednotlivých oddílů, výlučnost a praktičnost dělení, to vše jsou věci čistě původní, Tyršovy, které bychom marně hledali v kterékoliv práci jiné. Stačí jen skutečně srovnati soustavu Tyršovu s knihami německými a nebudeme jistě už nikdy mluviti o fantomu české soustavy. Obávám se, že pan Chudoba této práce nevykonal, že skutečně obé nesrovnával a proto se tohoto srovnání dovolává, nevěda, že mluví zcela proti jeho vývodům. Pan Chudoba nevěří nám, Sokolům, snad tedy uvěří německým turnerům, kteří v posudku sokolského memoranda o tělesné výchově sokolské v roce 1919 odpovídají v podání vládě republiky Československé i ve zvláštní brožuře profesora Arnošta Wünsche z Kadaně vydané nákladem a za souhlasu výboru německého tělocvičného svazu v Mostě, že »Systém Tyršův existuje«, že však prvky jeho, jsou vyňaty z Jahn-Spiessova tělocviku. Pokud se této druhé — podružné — výtky týče, nemohu dnes odpověděti jinak, než tak, jako jsem odpověděl v roce 1921 prof. Wünschovi, totiž: »Je bláhovostí vytýkati někomu, že prvky jím užívané se vyskytují i jinde. Napadne někomu vytýkati německému chemikovi, že vynález jeho je francouzský, když užil k jeho sestrojení prvků, či poznatků poprvé ve Francii objevených, když celý duševní pochod a práce jeho jen jím byla vykonána? Jako v malířství barvy a hudbě tony, tak v tělocviku jednotlivé pohyby a polohy jsou prvky, jež trvají zcela neodvisle od užívatelů svých a teprve pracovník, jenž je sestavuje podle určitých vlastních pravidel, podle svého vnitřního rytmu a poznání tvoří z nich celky. Vznikají pak obrazy, nebo hudební skladby n á r o d n í a původní. Podoba a shoda tělocviku s uměním nejlépe pak vyniká z toho, že právě Němci zvou jej Turn-k u n s t. Ostatně měl Jahn, nebo Spiess tělocvičné prvky jichž užil ze sebe? Tyršova soustava jest dílem původním, jako je původní hudba Wagnerova, byť Wagner užíval těchže prvků, jako francouzská či italská opera«.

Tedy Tyršova soustava jest soustavou původní, českou. Nevím, že by někdo někdy tvrdil, že s vlastním nářadím, a velmi bych byl vděčen panu Chudobovi, kdyby mi laskavě řekl, kdo a kdy to tvrdil. Že v Sokolstvu však jde i o vlastní metodu výchovnou a vlastní poměr cvičitele ke cvičencům, jest jasno i z toho, co praví a přiznává Sokolstvu pan Chudoba. On tomu říká mentalita. Ve skutečnosti však jde o něco jiného, jde o sám účel tělocviku u turnérstva a Sokolstva. Kdežto turnéři jsou především, ba jedině tělocvikáři, Sokolové používají tělocviku jen jako prostředku výchovného. Turnérský cvičitel je tělocvičný trener, sokolský cvičitel je vychovatelem, jenž tělocvikem snaží se zušlechtit své svěřence tělesně, duchovně i mravně.

Mám tedy zato, že se Tyršova, či československá, národní soustava tělocvičná neztratila. Jest zde. Nemohu ovšem zato, že jim pan Chudoba — a nejen on, — a s ním i celá řada jiných, skutečně nemohou nalézti, ač se považují za dostatečně oprávněné psáti o těchto věcech. Věřím jim to doslova. Jak by

ji mohli nalézti, když ji srovnávají s rukopisy a nepřečtou si ani co o této věci říkají sami odborníci — Němci. Jak by ji mohli nalézti, když nevidí ani toho, jak v cizině a zejména v zemích s tělesnou výchovou sportovní (Amerika, Anglie) vzniká čím dál tím mocnější proud věnovati se více výchově po vzoru sokolském než výchově dosavadní. K tomu, abychom pronikli do světa, chybí nám ovšem mnoho, chybí nám především vůle dělat propagandu svojí soustavě, chybí nám k tomu prostředky hmotné i pracovníci, protože Sokolové mají více než dosti práce ve svém vlastním hnutí a odborníci mimo Sokol, nemohou sokolskou soustavu nalézti, nevědouce kde ji hledat a v čem je její původnost. *Jan Pelikán.*

*

O existenci českého filmu.

I.

Brno, 15. května 1927.

Vážený pane redaktore!

Dovolte laskavě, abych připojila několik poznámek k článku pana Kolára »O existenci českého filmu«, sice jako laik, ale jako dobrý znatel mnoha a mnoha filmů i četné filmové literatury. Musím Vás ujistit, že kinovému návštěvníku vkusu poněkud vytříbenějšího vstávají hrůzou vlasy na hlavě při představě, že by byl ještě častěji než dosud častován českými filmy. Nyní jest možno české filmy jakž takž ignorovati, kdyby se však jejich počet ještě zvýšil, nezbylo by našinci, než zúčtovati i s touto zábavou a odříci se kina vůbec.

Relativní úspěch českého filmu lze přičísti na vrub z malé části vlastenectví a z větší naprostému nedostatku vkusu. Přes to však, že jsem stále svědkem naprostého nechápání filmu vpravdě hodnotného, těší mne přece, že se československé obecenstvo neodhodlalo »způsobiti pokřik« k vůli — dejme tomu »Kráčmerce«. Je to ještě jakési plus. Kdyby se dovoz filmů z ciziny omezil tak hojně, jak navrhuje p. Kolár, kolik dobrých věcí by se k nám pak vůbec nedostalo! I takto je spousta obrazů skutečně uměleckých, kterých nikdy neuvidíme. Kde je ku příkladu Baroncelli-ho »Rybář Islandský« nebo »Le vertige«, nebo Stroheimův »The Greed«? Místo těchto a mnohých jiných nás počastují naše kina všelijakými Švejky a Otci Kondelíky etc. — náhrada více než ubohá!

Nemá-li býti slušný divák neustále disgustován českými filmovými výrobky, jest jistě třeba, aby se výroba českého filmu postavila na zcela novou základnu a hlavně, aby se naši režiséři a herci ještě dlouho učili od ciziny. Českému filmu chybí mnohem více a podstatnějších složek než pouhé peníze.

V úctě *M. P.*

II.

Velectěný pane redaktore.

Neměl Jste uveřejňovati ten článek o českém filmu ani s tou Vaší výhradou. Naopak, bylo by nutno napsati jednou otevřeně: zanechte toho českého filmování je to zbytečné mrhání peněz. Všechno v tom českém filmu: herci, provedení, režije fotografie atd. je tak ubohé tak začátečnické, že ten nejlepší relativně č. film nesnese ani srovnání s prostředním filmem cizozemským. Kdo snad byl ještě zastancem českého filmu, toho taková blbost jako je Švejk musí otrávit nadobro. Kdyby ty české filmy nebyly kinům přímo vnucovány pod záminkou podporování domácího výrobku — hlavně českou obcí sokolskou, sotva polovice kin by měla odvahu předváděti tak ubohé filmy. *Dr. E. P.*

*

(Pozn. redakce. Tak tady to máte, pánové od českého filmu! Nemylte se: řeknete-li lidem, kterým byl dán dar vkusu, že by se měli na základě nějakého nařízení dívat na české filmy, strhnou pokřik, jakoby byl Hanibal před branami. A přiznáváme se, že pokud se týká dnešního českého filmu, my sami s těmito lidmi plně sympatisujeme. To, čím je český film dnes, nezasluhuje ani politování. Ale prosíme, aby i na druhé straně bylo uváženo: máme se na všechny časy zříci svého vlastního filmu? Máme literaturu, divadlo i výtvarné umění, které snesou srovnání s cizinou. Máme věřit, že právě pro film jsme zcela bez nadání? Myslíme, že hlavní chyba je v tom, že do dnešního ovzduší českého filmu se skutečný umělec neodváží. Aby tu vznikly lepší poměry, bylo by třeba, aby celá filmová výroba dostala jistý solidnější základ. A to je sotva možno bez jisté ochrany. Nikdy si ovšem nepředstavujeme, že by mohl býti zaveden kontingent, který by prostě předpisoval, že se musí hrát tolik a tolik českých filmů, vem kde vem. Bylo by nutno, aby české filmy pro kontingent navrhovala nezávislá komise, složená z umělců a spisovatelů. Film, kterému by tato komise odepřela uznání, neměl by vůbec práva na ochranu. A kdyby některý rok nebyl náhodou vyroben žádný dobrý český film, nesmělo by být žádné kino přes všechny kontingenty nuceno, aby české filmy hrálo. Státní ochrana by směla míti jen ten účel, aby byl zajištěn určitý počet provozování takovému domácímu filmu, který by umělecká komise uznala za hodný ochrany. Špatné filmy nechť jsou i dále bez ochrany. Proto místo toho, aby dovoz cizích filmů byl podroben jistému kontingentu (ačkoliv musíme přiznat, že i z ciziny se k nám vozí filmy, které nejsou lepší českých a proto jsou u nás zbytečné), přimlouvali bychom se za takovou úpravu, která by bez kontingentu zajistila dobrým českým filmům slušný počet provozování. Ne nějaký stálý poměr mezi cizími a domácími filmy, ale záruka, že kina budou hrát v určitém procentuelním rozdělení dobré české filmy. Budou-li jen špatné, pak nebude žádná škoda, jestliže poměr cizích k domácím filmů dopadne 1000 : 1.

III.

Pane redaktore, Praha, 17. května 1927.

dovolte mi prosím jako technickému pracovníku filmovému několik poznámek k článku Dra J. Kolára. Otázka kontingentu jest značně složitá (již proto, že se dotýká mezinárodních obchodních smluv) a její řešení si vyžádá jistě hodně kompromisů. Stavím se plně za Vaši poznámku »... Nedovedeme si představiti nic trapnějšího, než kdyby nás pošetile vyměřený kontingent nutil, dívati se na špatné české filmy« a jsem přesvědčen, že i Dr. Kolár a řada dalších, seriosních filmařů (neboť jsou!) by odmítla takové řešení, jež by pomáhalo na svět dětem nedonošeným. Jedno je však jisto: Rozumně vyměřený kontingent dal by bezpečně vznik především českým světelným dramatům, jímž by se dalo poctivě říkati f i l m y a v dalším postupu by umožnil kontinuitní výrobu — tedy to, čemu bychom mohli říkati filmový průmysl. Všechno, absolutně všechno bude záležeti konkrétně na sestavení komise, jež by rozhodovala o udělení kontingentové výhody tomu neb onomu předvedenému filmu, nebo ještě konkrétněji: v žádném případě nesmí míti v této komisi většinu t. zv. »filmaři«. Širší veřejnost a vážní lidé filmové otázky dnes přehlížejí prostě proto, že nejsou informováni, že i v tomto oboru se najde dosti lidí poctivých a kvalifikovaných. Ti všichni by toto řešení přijali jistě s uspokojením; a budou-li nespokojeně křičeti lidé, kteří od počátku diskreditovali domácí filmové podnikání po stránce morální, finanční, technické nebo umělecké, bude to jen důkazem, že nastává obrat k lepšímu.

Neboť dnes jsme v začarovaném kruhu: odpůrci kontingentu, volají: ano, budeme jednati o kontingentu, ale se zástupci f i l-

mového průmyslu — kde jsou? Nejsou ovšem nikde, neboť kontingent, t. j. právní ochrana domácího výrobku, má teprve dáti základ k vytvoření průmyslu.

Dr. Kolár správně podotýká, že milionové ztráty, tak často připisované filmu domácímu, padají většinou na vrub dovozců, tedy na film zahraniční; prodělalo-li se na filmu domácím (tyto případy ovšem jsou!) nese na tom vinu právě tak náhodný finančník, jako nesvědomitý režisér nebo »podnikatel«, neboť existují již řadu let odborné korporace čistě seriosní (Čsl. společnost pro věd. kinematografii, Filmová liga čsl., nejnověji pak Klub za nový film), které mohou dáti (a rády by daly) příštímu filmovému finančníkovi posudek, dává-li peníz do dobrých a poctivých rukou. Zatím však vidíme, že titíž lidé, kteří by požadovali mnohé záruky při zapůjčení několikatisícové částky do nějakého podniku nebo obchodu, svěřují statisíce s trestuhodnou lehkovážností, pouze snad pod dojmem slibovaných (ovšemže fiktivních!) stoprocentních zisků! Toto zákulisí je ovšem rovněž veřejnosti neznámo a nelze se proto diviti, že je filmu uzavřen nejvýhodnější finanční zdroj — kapitál bankovní, jenž se na film dívá jako na podnikání daleko riskantnější než je nejpochybnější spekulace bursovní.

A konečně něco ryze technického: naše filmové ateliéry! Je jasné, že se dokonalé dílo dá vyrobiti jen užitím moderních, dokonalých pomůcek výrobních; mám však dojem, že našim dvěma studiím lichotíme, říkáme-li jim byť jen provisoria. Nemyslím při tom na americká filmová města nebo německou Ufu. Viděl jsem v Kodani ateliery Paladiumfilmu a Nordiskfilmu; není to snad na dnešní evropské poměry příliš mnoho, ale je v tom cílevědomost a systém: nevydati zbytečně jedinou korunu, ale dáti tisíce tam, kde se obrátí ve věc dokonalou a potřebnou. Je ovšem fantasií, že by se dalo nějaké vyhovující studio pořídit za několik set tisíc; potřebný kapitál milionový se však nalezne zase až v tom okamžiku, kdy bude míti vědomí, že slouží věci, státem právně chráněné.

Že je konečně kontingent věcí v podstatě zdravou, toho důkaz byl již podán v průmyslu čsl. fotografických desek. Za to, že dnes se na trh dostanou domácí výrobky stejně kvalitní jako německé, francouzské a anglické, vděčíme jenom nařízení, jež asi před pěti či šestí lety bylo provisorně vydáno ministerstvem obchodu a stanovilo, že na určitý počet balíčků desek importovaných jest třeba odebrati určitý počet desek domácích. Nebezpečí, že tuzemský průmysl ustrne pod ochrannými křídly tohoto kontingentu na původní velice nedokonalé basi (tak často přehazované odpůrci kontingentu filmového) bylo tu daleko větší — a ukázalo se nakonec planým: domácí průmysl prostě překonal své dětské krůčky.

Tím spíše se ovšem nemusíme tohoto nebezpečí báti při kontingentu filmovém, neboť ten má hned od počátku poskytnouti podporu nikoli všem čsl. filmům šmahem, nýbrž jenom výrobkům dokonalým. Mluva číslic, vyjadřující, jak se na na tento problém dívá cizina, Drem Kolárem ve článku uvedená, jest ostatně argumentem nejpádnějším!

Prosím za prominutí, že se těch mých několik slov tak roztáhlo.

V úctě Váš *Karel Smrž.*

*

Elektriky na 1. května.

Pane redaktore,

pokládám se (a doufám právem, jak snad svému odběrateli a čtenáři přiznáte) také za rozumného člověka a přece nemohu uznati za správné stanovisko, jež prohlašujete za stanovisko každého rozumného člověka k svěcení 1. máje elektrikáři.

Kdyby p. O. St., který se Vás na to táže, se snažil jenom trošičku vžíti se do postavení takového elektrikáře, který si přečetl spoustu nafoukaných projevů »Večera« a »Národa«, tedy by si řekl: »Elektrika nesmí jezditi ani letos ani budoucně — o tom rozhodl definitivně Večer a Národ«.

Prosím, uvědomte si: Na elektrikářích se žádá ústupek z nabytého práva, jež se jim před lety uznalo bez námitek. Tento ústupek vymahají nafoukanci, kterým nejde o nic jiného — o žádné právo, o žádný pořádek, o žádné blaho, — než dokázati, že pracující člověk musí poslouchati. To je po stránce citové. A po stránce věcné? Srovnávati elektrikáře s lékařem a hasičem je naprosto nevěcné. U elektriky není žádného nebezpečí v prodlení jako u lékaře a hasiče — jinak by musily elektriky fungovati i v noci. Může odmítnouti lékař pomoc v noci proto, že nejede elektrika? Proto oháněti se lékařem na 1. máje je nevěcné, je to prostě demagogie. Elektrika je podnik sice velmi užitečný, ale postrádatelný; jsou země, kde nejezdí každou neděli, nikoliv jen jednou za rok. Přes to možno snad s elektrikáři jednati o ustoupení od jejich vymoženosti, kterou neprávem nazýváte privilegiem. Ale to se musí vyjednávati, nikoliv diktovati, a vyjednávati za nějakou kompensaci (kdo se vzdá beze všeho nabytého práva?).

K tomu bych chtěl připojiti několik slov všeobecných. My inteligenti ve svém falešném smyslu pro absolutní spravedlnost rádi vážíme příliš jemně vymoženosti pracujících vrstev (není ten bankovní úředník příliš placen? nejsou výhody železničářů přílišné? není to privilegium, když elektrikář slaví 1. máj? atd.). A přece měli bychom ve svých sympatiích a antipatiích uvážiti tu samozřejmost: že kdyby si pracující člověk — dělník či úředník — vymohl sebe více, jest to jen velmi malý podíl na tom, co vytváří, a proto každá jeho vymoženost jest spravedlivá. A mocní toho světa mají tolik síly, že je zrůdnost od inteligence posilovati tuto znásilňující sílu svými sympatiemi. Tak jistě se dopustíme méně nespravedlností, dopustíme-li se nespravedlnosti vůbec.

Nehněvejte se, pane redaktore, na mne, že jsem vás čtením svého listu připravil o čas, ale nemohl jsem potlačiti tyto své námitky.

S úctou *Ba. Hk.*

(Poznámka redakce. Bohužel naprosto nemůžeme s Vámi souhlasit. Veřejný život se nemůže točit kolem citových momentů — tedy také ne kolem toho pohoršení, které v zřízencích elektrických drah vyvolává psaní »Večera« a »Národa«. Ukázali jsme ve své odpovědi, že to dovedeme ocenit, ale naprosto odmítáme se tím řídit. Kdyby se různé kategorie pracujících řídily tónem, jakého vůči nim užívají tyto dva listy, tedy bychom ze stávek a manifestačního klidu práce vůbec nevyšli. Zájem veřejného pořádku je vyšší než byť spravedlivý hněv elektrikářů. Pro klid práce na 1. května platí tato zásada: veřejné podniky pracují, soukromé nepracují. Elektriky jsou veřejný podnik a nemohou dělat výjimku.)

NOVÉ KNIHY

Dr. *Otakar Machotka: Mravní problém ve světle sociologie.* Za Kč 23.—, vyšlo v nakl. »Orbis« v Praze XII., Fochova 62. Mladý český sociolog informuje zde o novém vědeckém nazírání na problémy mravní tak, jak bylo vypěstováno úsilím myslitelů, hlavně francouzských, na půdě sociologie. Hlavní zájem věnuje autor užití sociologické metody na jevy mravní, podává jasně a přehledně názory Emila Durkheima a jeho žáků a podrobuje je kritice.